

WAARDIGHEID

Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête

Resultaten in het kort

FRA

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

Dit verslag behandelt aangelegenheden die verband houden met, in het bijzonder, het recht op menselijke waardigheid (artikel 1), het recht op menselijke integriteit (artikel 3), het beginsel van non-discriminatie, met name op grond van geslacht (artikel 21), het recht op gelijkheid van mannen en vrouwen (artikel 23), het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht (artikel 47) onder de titels I „Waardigheid”, III „Gelijkheid” en VI „Rechtspleging” van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Europe Direct helpt u antwoord te vinden op uw vragen over de Europese Unie.

Gratis nummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) De informatie wordt gratis verstrekt en bellen is doorgaans gratis, maar sommige operatoren, telefooncellen of hotels kunnen kosten aanrekenen.

Foto (voorblad en binnenzijde): © Shutterstock; iStockphoto

Meer gegevens over de Europese Unie vindt u op internet via de Europaserver (<http://europa.eu>).

FRA – Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten
Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wenen – Oostenrijk
Tel: +43 158030-0 – Fax: +43 158030-699
Email: info@fra.europa.eu – fra.europa.eu

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2014

ISBN 978-92-9239-389-2
doi:10.2811/615

© Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2014.
Reproductie is toegestaan, behalve voor commerciële doeleinden, mits de bron wordt vermeld.

Printed in Belgium

GEDRUKT OP CHLOORVRIJ GERECYCLEERD PAPIER (PCF)

Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête

Resultaten in het kort

Voorwoord

Dit rapport is gebaseerd op vraaggesprekken met 42 000 vrouwen uit de 28 lidstaten van de Europese Unie (EU). Het laat zien dat geweld tegen vrouwen, en in het bijzonder gendergerelateerd geweld waarvan vrouwen in onevenredige mate het slachtoffer worden, een veelomvattende mensenrechtenschending is die de EU niet mag negeren.

In de enquête werd vrouwen gevraagd naar hun ervaringen met fysiek, seksueel en psychisch geweld, inclusief incidenten van geweld binnen intieme relaties („huiselijk geweld”), als ook stalking, seksuele intimidatie en de rol die nieuwe technologieën (sociale media) speelden in de ervaringen van vrouwen met misbruik. Ook werd gevraagd naar hun ervaringen met geweld in hun jeugd. Wat naar voren komt, is een beeld van uitgebreid misbruik dat het leven van veel vrouwen treft, maar systematisch te weinig wordt gemeld bij de autoriteiten. Een op de tien vrouwen is bijvoorbeeld vanaf de leeftijd van 15 jaar slachtoffer geweest van een vorm van seksueel geweld, en een op de twintig is verkracht. Iets meer dan een op de vijf vrouwen heeft fysiek en/of seksueel geweld van een huidige of vorige partner ervaren, en iets meer dan een op de tien vrouwen geeft aan dat zij vóór de leeftijd van 15 jaar een vorm van seksueel geweld door een volwassene heeft ervaren. Toch deed, ter illustratie, slechts 14 % van de vrouwen bij de politie aangifte van hun ernstigste incident van geweld binnen intieme relaties, en deed slechts 13 % aangifte van hun ernstigste incident van geweld door een niet-partner.

In de afgelopen jaren is er van verschillende kanten herhaaldelijk verzocht om allesomvattende gegevens over geweld tegen vrouwen – onder andere door verschillende voorzitterschappen van de Raad van de EU, toezichthoudende organen zoals het Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen van de Verenigde Naties (VN) en de Raad van Europa. De publicatie van deze resultaten maakt duidelijk dat de tijd nu rijp is om geweld tegen vrouwen te bestrijden op basis van het door de rapport geleverde bewijs voor 28 landen. Toekomstige strategieën van de EU voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen kunnen de bevindingen van de enquête gebruiken om belangrijke punten van zorg met betrekking tot de ervaringen van vrouwen aan te pakken. De resultaten van de enquête kunnen dienen als ondersteuning voor de EU-lidstaten om het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul) te ratificeren. Daarnaast kan de EU overwegen aan de hand van de resultaten toe te treden tot het verdrag. De bevindingen versterken bovendien de noodzaak erop toe te zien dat de bestaande EU-maatregelen voor slachtoffers van strafbare feiten ten uitvoer worden gelegd, in het bijzonder door de Europese slachtofferrichtlijn. Ze helpen ook het belang te onderstrepen van gerichte Europese wetgeving en beleidsmaatregelen die geweld tegen vrouwen aanpakken, zoals het Europees beschermingsbevel en de verordening betreffende wederzijdse erkenning van beschermingsmaatregelen in burgerlijke zaken, die in de praktijk moeten worden toegepast om effectief te kunnen zijn.

Behalve maatregelen tegen geweld tegen vrouwen op het niveau van de EU-instellingen en EU-lidstaten, moet er ook uit andere hoeken actie komen om geweld tegen vrouwen te bestrijden, zoals van werkgevers, gezondheidswerkers en internetaanbieders, om er maar een paar te noemen. Dat is vooral van belang omdat veel vrouwen hun ervaringen met misbruik niet bij de autoriteiten melden. Daardoor blijft het grootste deel van het geweld tegen vrouwen verborgen en worden de daders niet ter verantwoording geroepen. Verschillende manieren om geweld tegen vrouwen zichtbaar te maken en te bestrijden moeten dus nader worden verkend. Met de publicatie van de enquêteresultaten en de noodzakelijke follow-upmaatregelen door politici en beleidsmakers kunnen vrouwen die slachtoffer zijn geweest van geweld en daarover hebben gezwegen, worden aangemoedigd om er alsnog over te praten. Dat is van groot belang in de landen, en in bepaalde groepen, waar het nog niet algemeen aanvaard is om openlijk over persoonlijke ervaringen met geweld te praten, waar incidenten weinig bij de autoriteiten worden gemeld, en waar geweld tegen vrouwen geen algemeen beleidspunt is.

Samengevat worden in dit verslag de eerste resultaten gepresenteerd van de meest uitgebreide enquête tot nu toe op het niveau van de EU (en wereldwijd) over de uiteenlopende ervaringen van vrouwen met geweld. De bevindingen in het verslag – samen met FRA's online data visualisation tool – zullen hopelijk worden opgepakt door vrouwen en mannen die veranderingen kunnen bepleiten en initiëren om geweld tegen vrouwen aan te pakken.

Tot slot zouden de in het verslag gepresenteerde resultaten er niet geweest zijn als aan de enquête geen vrouwen hadden deelgenomen die bereid waren de tijd te nemen om over zeer persoonlijke en moeilijke ervaringen te praten. Voor velen van hen was het de eerste keer dat zij met iemand spraken over het misbruik dat zij hebben ondergaan. FRA is hen daarvoor zeer dankbaar.

Morten Kjaerum
Directeur

Landencodes

Landencode	Land
AT	Oostenrijk
BE	België
BG	Bulgarije
CY	Cyprus
CZ	Tsjechië
DE	Duitsland
DK	Denemarken
EE	Estland
EL	Griekenland
ES	Spanje
FI	Finland
FR	Frankrijk
HR	Kroatië
HU	Hongarije
IE	Ierland
IT	Italië
LT	Litouwen
LU	Luxemburg
LV	Letland
MT	Malta
NL	Nederland
PL	Polen
PT	Portugal
RO	Roemenië
SE	Zweden
SI	Slovenië
SK	Slowakije
UK	Verenigd Koninkrijk

Inhoud

VOORWOORD	3
WAAROM IS DEZE ENQUÊTE NODIG?	7
1 FRA-ADVIEZEN OP BASIS VAN DE VOORNAAMSTE BEVINDINGEN	9
1.1. Totale omvang en aard van geweld tegen vrouwen, met inbegrip van geweld binnen intieme relaties	9
1.2. Gevolgen van fysiek en seksueel geweld tegen vrouwen, met inbegrip van geweld binnen intieme relaties	11
1.3. Psychisch geweld tegen vrouwen door partners	12
1.4. Ervaringen met stalking	12
1.5. Ervaringen met seksuele intimidatie	13
1.6. Ervaringen met geweld in de jeugd	14
1.7. Angst om slachtoffer te worden en de gevolgen daarvan	14
1.8. Houdingen tegenover en bewustwording van geweld tegen vrouwen	15
2 WAT LATEN DE RESULTATEN ZIEN?	17
2.1. Fysiek en seksueel geweld	17
2.2. Gevolgen van geweld	23
2.3. Psychisch partnergeweld	25
2.4. Stalking	28
2.5. Seksuele intimidatie	30
2.6. Ervaringen met geweld in de jeugd	32
2.7. Angst om slachtoffer te worden en de gevolgen daarvan	36
2.8. Houdingen en bewustzijn	36
TE OVERWEGEN MAATREGELEN	41
DE ENQUÊTE IN EEN NOTENDOP	43

Waarom is deze enquête nodig?

Geweld tegen vrouwen zichtbaar maken als schending van grondrechten in de EU

Geweld tegen vrouwen, dat strafbare feiten omvat waarvan vrouwen in onevenredige mate het slachtoffer worden, zoals aanranding, verkrachting en „huiselijk geweld“, schendt de grondrechten van vrouwen, zoals waardigheid, gelijkheid en toegang tot het recht. De gevolgen van geweld tegen vrouwen reiken verder dan de vrouwen die zelf slachtoffer zijn, omdat het ook gezinsleden, vrienden en de samenleving als geheel raakt. Dat vraagt om een kritische blik op de manier waarop de samenleving en de overheid dit misbruik aanpakken.

Maatschappelijke en intergouvernementele organisaties, waaronder het Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen van de Verenigde Naties (VN) en de Raad van Europa, hebben in de afgelopen decennia getracht de omvang en de aard van geweld tegen vrouwen bespreekbaar te maken. Initiatieven op het niveau van de afzonderlijke EU-lidstaten hebben dit proces ondersteund. De publicatie van de resultaten van de enquête van FRA laat zien dat geweld tegen vrouwen een omvangrijke en veelomvattende schending van grondrechten is die het leven van veel vrouwen in de EU raakt.

Reageren op de behoefte aan gegevens

Gezien de aanzienlijke gevolgen van geweld tegen vrouwen is het betreurenswaardig dat beleidsmakers en -uitvoerders in vele lidstaten van de EU nog worstelen met een gebrek aan volledige gegevens over de omvang en de aard van dit probleem. Omdat de meeste vrouwen geen aangifte doen van geweld en zich daartoe niet aangemoedigd voelen door systemen die vaak niet als ondersteunend worden gezien, hebben de officiële strafrechtelijke gegevens alleen betrekking op het geringe aantal gemelde gevallen. Als gevolg hebben beleidsmaatregelen en concrete acties om geweld tegen vrouwen aan te pakken niet altijd een omvattende empirische onderbouwing. Hoewel sommige lidstaten van de EU en onderzoeksinstituten enquêtes en andere onderzoeken naar geweld tegen vrouwen hebben uitgevoerd, bestaat er in de hele Europese Unie nog altijd een tekort aan volledige en vergelijkbare gegevens op dit terrein, in vergelijking met andere terreinen, zoals werkgelegenheid, waarover enkele

lidstaten gegevens verzamelen met betrekking tot gender.

Met de enquête van FRA in de hele Europese Unie wordt tegemoetgekomen aan een verzoek van het Europees Parlement om gegevens te verschaffen over geweld tegen vrouwen, dat de Raad van de EU in zijn conclusies inzake de uitbanning van geweld tegen vrouwen in de EU herhaalde. FRA heeft met een willekeurige steekproef van 42 000 vrouwen uit alle 28 EU-lidstaten persoonlijke vraaggesprekken gevoerd. De resultaten van de vraaggesprekken kunnen worden gezien in samenhang met bestaande gegevens en lacunes in de kennis omtrent geweld tegen vrouwen op het niveau van de EU en op nationaal niveau.

Gegevens om wetgeving en beleid te onderbouwen en ondersteunen

Europese maatregelen voor het aanpakken van geweld tegen vrouwen zijn onder meer de Europese slachtofferrichtlijn (2012/29/EU) en het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul). De Europese slachtofferrichtlijn, die is vastgesteld in 2012, stelt minimumnormen vast voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten in de EU en verwijst specifiek naar slachtoffers van gendergerelateerd geweld, slachtoffers van seksueel geweld en slachtoffers van geweld binnen relaties. Het Verdrag van Istanbul, dat in 2011 is vastgesteld, is het eerste juridisch bindende regionale instrument dat verschillende vormen van geweld tegen vrouwen, zoals psychisch geweld, stalking, fysiek geweld, seksueel geweld en seksuele intimidatie, uitgebreid behandelt. Het verdrag zal na tien ratificaties in werking treden.

Naast deze bemoedigende juridische ontwikkelingen blijkt uit de Europese enquête van FRA naar geweld tegen vrouwen dat de meeste vrouwen die slachtoffer zijn geweest van geweld, geen aangifte doen van hun ervaringen bij de politie of een slachtofferhulporganisatie. Dat is vooral een probleem in de EU-lidstaten waar het praten over en onthullen van persoonlijke ervaringen met geweld nog niet de norm zijn. Bijgevolg komen de meeste vrouwen die slachtoffer zijn van geweld, niet in contact met het rechtstelsel en andere voorzieningen, wat nog wordt versterkt in de lidstaten waar geweld tegen vrouwen niet algemeen als een terrein

voor beleidsmaatregelen wordt gezien. Het is dus duidelijk dat er momenteel in de praktijk niet wordt tegemoetgekomen aan de behoeften en rechten van vele vrouwen in de EU.

Er moet dus opnieuw worden gekeken naar de manier waarop de wet zich verhoudt tot de praktijk, om het doen van aangifte aan te moedigen, de reacties op vrouwen als slachtoffers te verbeteren en te waarborgen dat er voldoende middelen zijn voor gerichte slachtofferhulp. De resultaten van de enquête wijzen op patronen in de melding van misbruik en redenen voor vrouwen om geen aangifte te doen, die kunnen worden onderzocht met betrekking tot de situatie in de afzonderlijke lidstaten.

FRA-adviezen – Te overwegen maatregelen

Op basis van de gedetailleerde bevindingen van de enquête heeft FRA een aantal adviezen opgesteld die verschillende suggesties aanreiken waarop geweld tegen vrouwen kan worden herkend en bestreden. Daaronder zijn maatregelen buiten het smalle

terrein van het strafrecht, variërend van de werkgelegenheids- en gezondheidssectoren tot het gebruik van nieuwe technologieën (sociale media), inclusief gerichte bewustwordingsinitiatieven die het doen van aangifte kunnen aanmoedigen.

Deze adviezen bouwen voort op eerdere oproepen van organen zoals de VN en de Raad van Europa om actie te ondernemen om geweld tegen vrouwen te bestrijden. Wat uniek is, is dat de adviezen en voorstellen van FRA voor te overwegen maatregelen zijn gebaseerd op gegevens die zijn verkregen uit persoonlijke vraaggesprekken met 42 000 vrouwen uit alle 28 EU-lidstaten.

Kortom, intergouvernementele en maatschappelijke organisaties hebben jarenlang verzocht om betrouwbare en allesomvattende gegevens over geweld tegen vrouwen om beleid te kunnen formuleren en een koers te kunnen bepalen waarmee deze schending van grondrechten kan worden aangepakt. Door de publicatie van de resultaten van de enquête van FRA over geweld tegen vrouwen komen deze gegevens nu met betrekking tot alle 28 EU-lidstaten beschikbaar voor gebruik.

1

FRA-adviezen op basis van de voornaamste bevindingen

De bevindingen van de enquête laten zien dat geweld tegen vrouwen in de EU een omvangrijke maar sterk ondergerapporteerde mensenrechtenschending is. FRA heeft in antwoord hierop de volgende adviezen opgesteld. Deze hebben ten doel Europese en nationale beleidsmakers te ondersteunen bij de invoering en tenuitvoerlegging van veelomvattende maatregelen om gendergerelateerd geweld tegen vrouwen te voorkomen en erop te reageren, in het bijzonder in de lidstaten waar dergelijk misbruik onvoldoende wordt besproken en aangepakt.

Hieronder wordt een overzicht van de adviezen gegeven, die aan het einde van elk hoofdstuk in het *Main Results Report* nader worden uitgewerkt.

1.1. Totale omvang en aard van geweld tegen vrouwen, met inbegrip van geweld binnen intieme relaties

Reageren op de omvang en de specifieke aard van fysiek en seksueel geweld tegen vrouwen

- De omvang van fysiek en seksueel geweld dat vrouwen in de EU ervaren, vraagt om hernieuwde beleidsaandacht. Ongeveer 8 % van de vrouwen heeft fysiek en/of seksueel geweld ervaren in de 12 maanden vóór het vraaggesprek, en een op de drie vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar is slachtoffer geweest van een vorm van fysiek en/of seksueel geweld.
- Vooral seksueel geweld is een alomtegenwoordig strafbaar feit dat de noodzaak onderschrijft voor

gezamenlijke actie om seksueel geweld tegen vrouwen aan te pakken. Een op de tien vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar is slachtoffer geweest van een vorm van seksueel geweld, en een op de twintig vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar is verkracht.

- Van de geënquêteerde vrouwen die zeggen dat zij seksueel geweld door een niet-partner hebben ervaren (sinds de leeftijd van 15 jaar), geeft bijna een op de tien aan dat bij het ernstigste incident meer dan één dader betrokken was. Er is behoefte aan uitgebreidere gespecialiseerde ondersteuning voor slachtoffers van seksueel geweld, dat incidenten kan omvatten waarbij meerdere daders betrokken waren.
- De resultaten van de enquête wijzen erop dat jonge vrouwen, als groep, extra risico lopen om slachtoffer te worden. Jonge vrouwen hebben daarom gerichte preventie en bewustwording met betrekking tot geweld tegen vrouwen nodig.
- Geweld tegen vrouwen kan worden bestreden als een publiek probleem van algemeen belang. Campagnes over en maatregelen tegen geweld tegen vrouwen moeten worden gericht op zowel mannen als vrouwen. Mannen moeten nadrukkelijk worden betrokken bij initiatieven die duidelijk maken hoe sommige mannen geweld gebruiken tegen vrouwen.
- Het Verdrag van Istanbul van de Raad van Europa en de Europese slachtofferrichtlijn hebben beide nieuwe normen vastgesteld voor het reageren op slachtoffers van gendergerelateerd geweld. De EU-lidstaten kunnen worden aangemoedigd om het verdrag te ratificeren. De EU-lidstaten moeten ten minste hun wetgeving opnieuw bekijken om te waarborgen dat deze in overeenstemming is met het verdrag en de richtlijn.

Reageren op de omvang en de specifieke aard van geweld tegen vrouwen door intieme partners

- De omvang van geweld binnen intieme relaties vereist hernieuwde beleidsaandacht op het niveau van de EU en die van haar lidstaten. Van de vrouwen die een relatie met een man hebben of hebben gehad, is 22 % slachtoffer geweest van fysiek en/of seksueel geweld. Om effectief op misbruik in relaties te kunnen reageren, moet de staat geweld binnen intieme relaties behandelen als een publieke aangelegenheid, in plaats van als een privéaangelegenheid.
- Van de geënquêteerde vrouwen die aangeven dat zij door hun huidige partner zijn verkracht, zegt ongeveer een derde (31 %) dat zij zes of meer incidenten van verkrachting door hun partner hebben meegemaakt. Verkrachting binnen het huwelijk is voor een aantal vrouwen een realiteit, en veel vrouwen hebben meerdere incidenten meegemaakt. Het recht moet getrouwde vrouwen als slachtoffer van verkrachting daarom in alle EU-lidstaten gelijk behandelen als ongetrouwde vrouwen.
- De resultaten laten zien dat een aanzienlijk aantal vrouwen kwetsbaar blijft voor misbruik na een gewelddadige relatie. Zij moeten bescherming krijgen. Het Europees beschermingsbevel en de verordening betreffende wederzijdse erkenning van beschermingsmaatregelen in burgerlijke zaken moeten te zijner tijd worden herzien wat hun effect op de veiligheid van vrouwen betreft.
- De resultaten van de enquête van FRA laten een verband zien tussen zwaar alcoholgebruik door de partner van een vrouw en een grotere mate van geweld. Zwaar alcoholgebruik moet worden belicht en aangepakt als een factor die bijdraagt aan geweld door mannen tegen vrouwen in intieme relaties. In nationale maatregelen ter voorkoming van geweld zou moeten worden overwogen om zwaar alcoholgebruik te bestrijden. De producenten van alcoholhoudende dranken zouden dergelijke maatregelen kunnen ondersteunen wanneer zij reclame maken voor verantwoord drinkgedrag. Tegelijkertijd kan worden overwogen om de politie systematisch gegevens te laten verzamelen over alcoholmisbruik met betrekking tot incidenten van huiselijk geweld.
- De kenmerken en het gedrag van de daders moeten worden geanalyseerd om mogelijke risicofactoren die

bijdragen tot geweld in intieme relaties te verkennen. Uit de enquête komt bijvoorbeeld naar voren hoezeer sommige mannen controlerend gedrag vertonen in een relatie, bijvoorbeeld door vrouwen beperkingen op te leggen wat het gebruik van financiële middelen betreft of het zien van vrienden en familie. Door te vragen naar de kenmerken en het gedrag van de daders kunnen professionals worden geattendeerd op factoren die een waarschuwingssignaal voor geweld kunnen zijn.

- Veel vrouwen die slachtoffer van geweld binnen intieme relaties zijn, maken meerdere incidenten van geweld in een relatie mee. De EU-lidstaten moeten worden aangemoedigd om hun wetgeving opnieuw te beoordelen op het vermogen om het effect van herhaaldelijk slachtofferschap op het leven van veel vrouwen te erkennen en er effectief op te reageren, omdat herhaaldelijk slachtofferschap een bijzonder kenmerk van geweld binnen intieme relaties is.

Waarborgen dat beleidsmaatregelen op bewijs gebaseerd zijn

- Uitgebreide gegevens over de ervaringen van vrouwen met geweld zijn onontbeerlijk voor de ontwikkeling van en het toezicht op beleidsmaatregelen om geweld tegen vrouwen te bestrijden.
- Bewustwordingscampagnes in verband met geweld tegen vrouwen moeten worden gebaseerd op nauwkeurige gegevens, zodat hun boodschappen worden gericht tot het juiste publiek. Tegelijkertijd kunnen deze campagnes open discussies over geweld tegen vrouwen aanmoedigen. Dergelijke discussies kunnen uiteindelijk de melding bij de autoriteiten en slachtofferhulporganisaties verbeteren.
- Er is een duidelijke noodzaak om de verzameling van gegevens over geweld tegen vrouwen te verbeteren en te harmoniseren, zowel in als tussen EU-lidstaten, met als doel gegevens effectiever te kunnen gebruiken om dit EU-brede misbruik aan te pakken. Binnen de bevoegdheden die de EU heeft, zouden inspanningen moeten worden geleverd om gegevens te verzamelen op de belangrijkste gebieden waarop vrouwen slachtoffer worden van geweld, waarbij bijvoorbeeld Eurostat het voortouw zou kunnen nemen en gebruik zou kunnen maken van de goede voorbeelden voor het verzamelen van gegevens over geweld tegen vrouwen die in de lidstaten zijn vastgesteld.

1.2. Gevolgen van fysiek en seksueel geweld tegen vrouwen, met inbegrip van geweld binnen intieme relaties

Onderrapportage aan de politie en andere diensten aanpakken

- De percentages incidenten van geweld tegen vrouwen die bij de politie en andere diensten worden gemeld, zijn laag en moeten worden verhoogd. Ongeveer een op de drie slachtoffers van partnergeweld en een op de vier slachtoffers van niet-partnergeweld doen aangifte bij de politie of een andere dienst van het recentste ernstige incident dat zij hebben meegemaakt. De hogere cijfers voor het melden van partnergeweld weerspiegelen het feit dat vrouwen vaak slachtoffer zijn van meerdere incidenten van misbruik door een partner voordat zij besluiten om aangifte te doen, terwijl het bij niet-partnergeweld waarschijnlijk vaker om een eenmalig incident gaat.
- Er moet vooral iets worden gedaan aan de onbevredigende ervaring van slachtoffers met de politie, door de maatregelen voor slachtoffers die in het Verdrag van Istanbul en de Europese slachtofferrichtlijn zijn uiteengezet in de praktijk toe te passen en te controleren. Verschillende modellen van politietoedrengen om slachtoffers te beschermen moeten worden beoordeeld om na te gaan in hoeverre zij in de praktijk slachtoffers beschermen en aan hun behoeften tegemoetkomen.

De rol van de gezondheidszorg

- Gezondheidswerkers kunnen een grotere rol spelen in het identificeren en helpen voorkomen van gevallen van geweld tegen vrouwen. De enquête wijst er bijvoorbeeld op dat zwangere vrouwen kwetsbaar zijn voor geweld; van de vrouwen die slachtoffer zijn geweest van geweld door een voormalige partner en zwanger waren tijdens deze relatie, was 42 % tijdens de zwangerschap slachtoffer van geweld door deze partner.
- De regels betreffende het beroepsgeheim moeten worden verduidelijkt, zodat gezondheidswerkers misbruik aan de orde kunnen stellen en kunnen melden.

Ter ondersteuning hiervan blijkt uit de enquête dat 87 % van de vrouwen het aanvaardbaar zou vinden als artsen routinematig vragen stellen over geweld wanneer patiënten bepaalde verwondingen of kenmerken hebben. Daarnaast moet bij de ontwikkeling van het routinematig stellen van vragen door gezondheidswerkers in verband met tekenen van geweld ook worden gewaarborgd dat er passende controles zijn om het risico van misbruik door gezondheidswerkers zelf te identificeren.

De rol van gespecialiseerde slachtofferhulporganisaties

- Vergeleken met het aantal vrouwen dat naar aanleiding van geweld contact opnam met gezondheidsdiensten, namen maar weinig vrouwen contact op met slachtofferhulporganisaties of vrouwenhuizen naar aanleiding van het ernstigste incident van fysiek en/of seksueel geweld. Zo nam bijvoorbeeld een derde van de vrouwen contact op met een arts, een gezondheidscentrum of een ziekenhuis in verband met het ernstigste incident van seksueel geweld door een partner, terwijl slechts 6 % contact opnam met een vrouwenhuis en 4 % contact opnam met een slachtofferhulporganisatie. Deze bevindingen wijzen erop dat er een aantal factoren in het spel is wanneer vrouwen melding doen: ten eerste bekendheid met deze diensten, die kan afhangen van de plaats in een land waar een vrouw woont en van de beschikbaarheid van dergelijke diensten in haar regio; ten tweede de middelen die deze organisaties hebben, die van invloed zijn op hun vermogen om een dienst te leveren, en ten derde de dringendste behoeften van de vrouwen, die vooral op het vlak van gezondheidszorg kunnen liggen. Overeenkomstig de Europese slachtofferrichtlijn en het Verdrag van Istanbul moeten de middelen van gespecialiseerde slachtofferhulporganisaties die in staat zijn om te reageren op de behoeften van vrouwen die slachtoffer van geweld zijn, in de hele EU dringend worden verhoogd.
- Ongeveer een op de vier slachtoffers van seksueel geweld, door een partner of door een niet-partner, nam na het ernstigste incident vanwege gevoelens van schaamte of schroom geen contact op met de politie of een andere organisatie. Reacties op slachtofferschap van vrouwen die negatieve culturen van „het slachtoffer de schuld geven” versterken, moeten krachtig worden tegengegaan. Gespecialiseerde hulpdiensten moeten dus tegemoetkomen aan de behoeften van slachtoffers die kampen met

negatieve gevoelens nadat zij slachtoffer zijn geworden, en die zichzelf bijvoorbeeld de schuld geven of zich schamen.

- Gegevens zijn onontbeerlijk om te meten of in de praktijk door verschillende diensten tegemoet wordt gekomen aan de behoeften van slachtoffers en om vast te stellen waar middelen het efficiëntst kunnen worden besteed om slachtoffers bij te staan.

Gezamenlijke reacties op geweld tegen vrouwen

- De effectiviteit van de bestaande wetgeving, beleidsinitiatieven en interventies door beroepsbeoefenaren kan worden beoordeeld door te kijken naar het concrete bewijsmateriaal met betrekking tot de bereidheid van vrouwen om misbruik te melden en hun tevredenheid over de dienstverlening die zij ontvangen. Omdat er in veel EU-lidstaten sprake is van onderrapportage, moeten meerdere instanties reageren op geweld tegen vrouwen om effectief tegemoet te kunnen komen aan de behoeften – en rechten – van vrouwen.
- Interinstitutionele samenwerking is onmisbaar voor een geharmoniseerde en efficiënte verzameling en uitwisseling van gegevens over gevallen van geweld tegen vrouwen.

1.3. Psychisch geweld tegen vrouwen door partners

De omvang en de specifieke aard van psychisch partnergeweld erkennen en erop reageren

- Psychisch geweld door partners is wijdverbreid en het effect ervan moet worden erkend. Uit de resultaten van de enquête blijkt bijvoorbeeld dat twee op de vijf vrouwen (43 %) slachtoffer is geweest van een vorm van psychisch geweld door een huidige of een voormalige partner. Om enkele voorbeelden te geven: 25 % van de vrouwen is in de privésfeer door een partner gekleineerd of vernederd, 14 % heeft of had een partner die heeft gedreigd hen fysiek pijn te doen, en 5 % heeft of had een partner die hen heeft verboden het huis te verlaten, hun autosleutels heeft afgenomen of hen heeft opgesloten.
- Van de vrouwen die momenteel een relatie hebben, is 7 % slachtoffer geweest van vier of meer verschillende vormen van psychisch geweld. Meervoudige en herhaaldelijke vormen van psychisch geweld door intieme partners moeten worden erkend als

ondermijnd voor de autonomie van een vrouw, wat neerkomt op verlies van een autonoom persoonlijk leven en gezinsleven.

- Werkgevers en vakbonden moeten overwegen om bewustmakings- en verwante opleidingsactiviteiten voor verantwoordelijk personeel vast te stellen, om hen te helpen de behoeften van werknemers die kampen met psychisch controlerend gedrag van een partner, te signaleren en erop te reageren.
- De politie en andere relevante overheidsdiensten moeten worden opgeleid om het effect van psychisch misbruik op slachtoffers te herkennen en te begrijpen.
- Controlerend gedrag en misbruik door overtreders kan het voor de politie noodzakelijk maken onmiddellijk in te grijpen om slachtoffers te beschermen en ze door te verwijzen naar slachtofferhulporganisaties, in plaats van dat de politie wacht tot een slachtoffer zelf hulp zoekt. Daarnaast is het nodig dat diensten zich met de daders bezighouden, om hun psychisch misbruik en eventueel gewelddadige gedrag aan te pakken.
- Op het niveau van de EU-lidstaten moet de wetgeving opnieuw worden bekeken om te beoordelen of deze de verschillende vormen en het effect van herhaaldelijk psychisch misbruik op slachtoffers omvat, dat – zoals de resultaten van de enquête laten zien – vaak hand in hand gaat met fysiek en/of seksueel misbruik in relaties.

1.4. Ervaringen met stalking

Maatregelen tegen stalking in wet en praktijk verbeteren

- De resultaten van de enquête laten zien dat een op de vijf vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar slachtoffer is geweest van een vorm van stalking, en 5 % van de vrouwen is slachtoffer geweest van stalking in de 12 maanden voorafgaand aan de enquête. Drie op de vier gevallen van stalking die in de enquête werden gemeld, zijn echter nooit onder de aandacht van de politie gebracht. Waar stalking op nationaal niveau in de wetgeving wordt erkend, moeten vrouwen worden aangemoedigd om stalking te melden wanneer het plaatsvindt. Tegelijkertijd moeten het gebruik en de effectiviteit van wettelijke bepalingen inzake stalking op nationaal niveau opnieuw worden beoordeeld. De EU-lidstaten die geen uitgebreide wetgeving inzake stalking hebben, zouden moeten worden aangemoedigd om wetgeving in te voeren die tegemoetkomt aan de behoeften van slachtoffers.

- Slachtoffers van stalking moeten passende bescherming door de staat krijgen, gebaseerd op het type bescherming dat is ontwikkeld in antwoord op gevallen van huiselijk geweld.
- Aangezien een op de tien vrouwen is gestalkt door een voormalige partner, moeten hulporganisaties worden gewezen op de realiteit van stalking na relaties, zodat deze gedragspatronen niet over het hoofd worden gezien.
- Een op de vijf vrouwen die het slachtoffer van stalking is geweest, geeft aan dat de stalking meer dan twee jaar duurde. Net als bij fysiek en seksueel geweld kunnen de emotionele en psychische gevolgen van stalking langdurig en diepgaand zijn. Er moeten dus gespecialiseerde slachtofferhulporganisaties beschikbaar zijn die slachtoffers van stalking kunnen bijstaan.

De rol van het internet en de sociale media

- Van de slachtoffers van stalking geeft 23 % in de enquête aan dat zij hun e-mailadres of telefoonnummer moesten wijzigen ten gevolge van het ernstigste geval van stalking. Het internet en sociale media-platforms zouden maatregelen moeten nemen om slachtoffers van stalking proactief bij te staan om misbruik te melden, en zouden ook moeten worden aangemoedigd om het gedrag van de daders proactief aan te pakken. Daarnaast kan de politie worden aangemoedigd om gevallen waarin cyberstalking een rol speelt, routinematig te herkennen en te onderzoeken.

1.5. Ervaringen met seksuele intimidatie

Bewustzijn en melding van seksuele intimidatie aanmoedigen

- Seksuele intimidatie is voor veel vrouwen in de EU een alomtegenwoordige en veelvoorkomende ervaring. Een op de vijf vrouwen is bijvoorbeeld slachtoffer geweest van onwelkome aanrakingen, omhelzingen of kussen vanaf de leeftijd van 15 jaar, en 6 % van alle vrouwen is ten minste zes keer slachtoffer geweest van dit type intimidatie vanaf de leeftijd van 15 jaar. Van de vrouwen die vanaf de leeftijd van 15 jaar ten minste één keer te maken hebben gehad met seksuele intimidatie, wees 32 % een collega, een baas of een klant als de dader(s) aan. In reactie daarop zouden werkgeversorganisaties en vakbonden het bewustzijn van seksuele intimidatie

moeten bevorderen en vrouwen moeten aanmoedigen om incidenten te melden.

- De resultaten van de enquête wijzen erop dat seksuele intimidatie van vrouwen gebeurt door allerlei verschillende daders en dat daarbij „nieuwe” technologieën kunnen worden gebruikt. Een op de tien vrouwen (11 %) heeft ongepaste toenaderingen op sociale websites ervaren of heeft seksueel expliciete e-mails of sms-berichten ontvangen. Onder deze vormen van seksuele intimidatie hebben jongere vrouwen in onevenredige mate te lijden. De EU-lidstaten moeten de bestaande werkingssfeer van wetgevings- en beleidsmaatregelen tegen seksuele intimidatie opnieuw bekijken en erkennen dat seksuele intimidatie kan plaatsvinden in verschillende situaties en via verschillende media, zoals het internet of mobiele telefoons. Net als voor cyberstalking kan de politie worden aangemoedigd om gevallen waarin cyberpesten een rol speelt, routinematig te herkennen en te onderzoeken.

Kwetsbaarheden van vrouwelijke beroepsbeoefenaren naast andere vrouwen

- Bijna 75 % van de vrouwen in een beroepshoedanigheid of in een hogere leidinggevende functie is in haar leven slachtoffer geweest van seksuele intimidatie, en een op de vier van deze vrouwen heeft in de 12 maanden voorafgaand aan de enquête seksuele intimidatie ervaren. Er moet worden erkend dat vrouwen in leidinggevende functies en op andere topposities het risico van seksuele intimidatie lopen. Daarvoor kunnen diverse redenen zijn, zoals hun blootstelling aan werkomgevingen en werksituaties waarin zij een hoger risico op misbruik lopen, alsook de mogelijkheid dat vrouwelijke beroepsbeoefenaren alerter zijn op seksuele intimidatie. Werkgevers- en andere organisaties moeten het bewustzijn vergroten en praktische initiatieven nemen om de realiteit van seksuele intimidatie die door vrouwen met uiteenlopende beroeps- en opleidingsachtergronden en in verschillende werksituaties wordt ervaren, te herkennen en aan te pakken.

Bewijs verstrekken om seksuele intimidatie aan het licht te brengen en te bestrijden

- De administratieve gegevens en bestaande enquêtes met betrekking tot werk en opleiding moeten worden uitgebreid met regelmatige en gedetailleerde vragen over seksuele intimidatie. De gegevens daarvan kunnen worden gebruikt voor het ontwikkelen van beleid en maatregelen om dit misbruik aan te pakken.

1.6. Ervaringen met geweld in de jeugd

De omvang van misbruik in de jeugd en onderrapportage

- Iets meer dan een op de tien vrouwen (12 %) geeft aan een vorm van seksueel misbruik of een incident met een volwassene te hebben meegemaakt vóór de leeftijd van 15 jaar. Bij deze vormen van misbruik gaat het doorgaans om een volwassene die zijn genitaliën toont (8 %) of de genitaliën of borsten van het kind aanraakt (5 %). Aan het uiterste van de schaal geeft 1 % van de vrouwen aan als kind te zijn gedwongen om geslachtsgemeenschap met een volwassene te hebben.
- Ongeveer 27 % van de vrouwen is slachtoffer geweest van een vorm van fysiek misbruik in de jeugd (vóór de leeftijd van 15 jaar) door een volwassene dader.
- De EU moet zich opnieuw richten op het wijdverbreide en ondergerapporteerde misbruik dat vrouwen als kind hebben ondergaan. Dit bewijsmateriaal kan worden gebruikt om op te treden tegen zowel huidig als eerder misbruik van kinderen.

De kenmerken van misbruik

- In 97 % van de gevallen van seksueel geweld in de jeugd was de dader van het mannelijk geslacht, terwijl in gevallen van fysiek geweld slechts iets meer gevallen aan mannen dan aan vrouwen werden toegeschreven.
- Er zijn gedetailleerde gegevens over misbruik in de jeugd nodig, met inbegrip van enquêtes die niet-gerepporteerd misbruik kunnen registreren, om bewijsmateriaal over de kenmerken van misbruik vast te stellen en te bevestigen, dat kan worden gebruikt voor gerichte maatregelen om misbruik te voorkomen, slachtoffers te beschermen en de daders te bestraffen.

Reageren op misbruik in de jeugd

- Uit de resultaten komt naar voren dat 30 % van de vrouwen die slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld door een voormalige of huidige partner, ook in de jeugd seksueel geweld heeft ervaren, terwijl 10 % van de vrouwen die dit niet in hun huidige of een voormalige relatie hebben meegemaakt, aangeeft wel seksueel geweld te hebben ervaren in de jeugd. Tegelijkertijd zegt 73 % van de moeders die slachtoffer

zijn geweest van fysiek en/of seksueel geweld door een partner, dat ten minste een van hun kinderen zich ervan bewust is dat dergelijk geweld heeft plaatsgevonden. Programma's moeten zich richten op kinderen en gezinnen die het risico van geweld lopen om de cyclus van misbruik te doorbreken.

- Overeenkomstig het Verdrag van Istanbul moeten de EU-lidstaten worden aangemoedigd om hun wetgeving opnieuw te bekijken om de rechtvaardiging van termijnen, voor zover deze bestaan, voor het melden van misbruik dat in de jeugd heeft plaatsgehad, nog eens tegen het licht te houden.
- Bewijsmateriaal dat gebaseerd is op de eigen misbruikervaringen van kinderen, is essentieel om beleid en maatregelen te formuleren om misbruik te voorkomen en kinderen tegen misbruik te beschermen.

1.7. Angst om slachtoffer te worden en de gevolgen daarvan

Angst voor gendergerelateerd geweld beïnvloedt de bewegingsvrijheid van vrouwen

- Uit de resultaten van de enquête blijkt dat de helft van alle vrouwen bepaalde situaties of plaatsen, ten minste soms, vermijdt uit angst voor fysiek of seksueel geweld. Ter vergelijking: de bestaande enquêtes over strafbare feiten en slachtofferschap onder de algemene populatie laten zien dat de angst van mannen voor criminaliteit en de gevolgen daarvan voor hun leven over het algemeen geringer is dan die van vrouwen. De angst van vrouwen voor criminaliteit – in het bijzonder hun angst voor gendergerelateerd geweld – moet worden erkend en er moet op worden gereageerd op het niveau van de EU en op dat van de lidstaten, maar ook op lokaal niveau, vanwege het negatieve effect ervan op de dagelijkse bewegingsvrijheid van vrouwen.

Meer angst kan wijzen op misbruik

- Veel vrouwen die aangeven meer angst voor geweld te hebben, hebben hoge niveaus van fysiek of seksueel geweld ervaren. Omdat verhoogde angstniveaus misbruikervaringen kunnen weerspiegelen, kunnen gezondheidswerkers en andere relevante beroepsbeoefenaren worden aangemoedigd om, in voorkomend geval, te vragen naar angst voor slachtofferschap en er gegevens over te verzamelen in een poging om mogelijk misbruik vast te stellen.

1.8. Houdingen tegenover en bewustwording van geweld tegen vrouwen

Bewustwording van geweld tegen vrouwen vergroten

- Of vrouwen geweld tegen vrouwen ervaren als veelvoorkomend of zeldzaam in hun land, hangt af van verschillende factoren: persoonlijke ervaringen met partner- en/of niet-partnergeweld, de vraag of ze van andere vrouwen weten dat ze slachtoffer van geweld zijn, en de vraag of ze op de hoogte zijn van campagnes om geweld tegen vrouwen te bestrijden. Bij het opstellen van beleid om het bewustzijn van geweld tegen vrouwen in verschillende situaties en onder verschillende groepen vrouwen te vergroten, moet rekening worden gehouden met de wisselwerking tussen deze factoren.
- Gerichte campagnes op het niveau van de EU-lidstaten zijn essentieel om de kennis bij vrouwen (en mannen) over gendergerelateerd geweld te vergroten, om het melden van incidenten aan te moedigen, slachtoffers te beschermen en te werken aan preventie.

Waarborgen dat in de praktijk aan de verwachtingen van de dienstverlening kan worden voldaan

- Vrouwen die slachtoffer van geweld zijn, melden dit zelden bij gespecialiseerde diensten. Campagnes om de bewustwording van geweld tegen vrouwen te vergroten en het melden ervan te bevorderen, kunnen alleen succesvol zijn als er gespecialiseerde diensten zijn die over voldoende middelen beschikken om aan de behoeften van slachtoffers tegemoet te komen.

Waarborgen dat campagnes zijn gebaseerd op bestaand bewijs over geweld tegen vrouwen

- Bij het ontbreken van gegevens op het niveau van de EU-lidstaten kunnen de resultaten van de enquête van FRA over geweld tegen vrouwen worden gebruikt om de bewustmaking en de maatregelen van de EU-lidstaten met betrekking tot dergelijk geweld te verbeteren.

INTERPRETATIE VAN DE RESULTATEN

De niveaus van het gemelde geweld verschillen van lidstaat tot lidstaat. Meer details zijn te vinden in de online „data explorer“ bij dit rapport. Hier volgen enkele mogelijke verklaringen voor deze verschillen.

Verschillen tussen landen erkennen

Net zoals de officiële strafrechtelijke gegevens over geregistreerde misdrijven aanzienlijk verschillen tussen landen, zijn er vaak grote verschillen tussen landen in de niveaus van het gemelde slachtofferschap wanneer mensen worden ondervraagd voor een enquête over slachtofferschap. Dat geldt voor misdrijven in het algemeen, en in het bijzonder voor incidenten van geweld tegen vrouwen, omdat dit extra gevoelige onderwerpen zijn om in een enquête over te praten.

Variaties tussen landen in de prevalentie van geweld dat in de enquête van FRA wordt gerapporteerd, moeten worden beoordeeld in het licht van een aantal factoren. Officiële strafrechtelijke gegevens vertonen bijvoorbeeld aanzienlijke verschillen tussen landen in het niveau van geweld in het algemeen, met inbegrip van de niveaus van geweld tegen vrouwen, voor zover deze gegevens beschikbaar zijn. Gegevens uit enquêtes over algemene criminaliteit, en ook enquêtes die specifiek betrekking hebben op geweld tegen vrouwen, laten altijd verschillen tussen landen in de geweldscijfers zien. Aan de andere kant vertoont de enquête van FRA minder variatie tussen de EU-lidstaten in de cijfers voor huiselijk geweld dan het tienlandenonderzoek naar de gezondheid van vrouwen en huiselijk geweld van de Wereldgezondheidsorganisatie (gegevens verzameld in 2000-2003). Wanneer de resultaten van de enquête van FRA over de prevalentie van verkrachting worden vergeleken met die van de nationale enquête van de Verenigde Staten over geweld binnen intieme relaties en seksueel geweld, die alle vijftig Amerikaanse staten bestrijkt (gegevens verzameld in 2010), is er tussen de EU-lidstaten minder variatie dan tussen de staten van de Verenigde Staten. De resultaten van de enquête van FRA zijn in grote lijnen ook in overeenstemming met de resultaten van bestaande nationale enquêtes over geweld tegen vrouwen in de EU-lidstaten, voor zover deze beschikbaar zijn.

Mogelijke verklaringen voor verschillen tussen landen

Hoewel in de enquêteresultaten verschillen tussen landen voor de cijfers voor geweld tegen vrouwen te verwachten zijn, gezien de bevindingen van andere enquêtes, is het moeilijker om deze verschillen tussen de 28 landen te verklaren en er algemene conclusies uit te trekken. Hier worden vijf mogelijke verklaringen gegeven voor de waargenomen verschillen tussen landen in de prevalentie van geweld tegen vrouwen. Ze moeten nader worden onderzocht om te worden bevestigd en kunnen naast andere mogelijke verklaringen op nationaal niveau worden gelegd.

- 1) In bepaalde landen kan het min of meer cultureel geaccepteerd zijn om met andere mensen te praten over ervaringen met geweld tegen vrouwen. Bij het bekijken van de enquêteresultaten moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat incidenten van geweld tegen vrouwen, in samenlevingen waarin geweld binnen intieme relaties grotendeels als een privéaangelegenheid wordt beschouwd, niet vaak zullen worden gedeeld met familieleden en vrienden en ook zelden worden gemeld bij de politie. Een dergelijke terughoudendheid kan een belemmering zijn om met een interviewer te praten.
- 2) Gendergelijkheid kan leiden tot meer onthullingen van geweld tegen vrouwen. Incidenten van geweld tegen vrouwen zullen vaker openlijk worden benoemd en aangepakt in samenlevingen met een grotere gelijkheid.
- 3) Op lidstaatniveau kan gekeken worden naar factoren die de blootstelling van vrouwen aan geweld kunnen vergroten. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan arbeidspatronen (buitenshuis werken) alsmede socialisatie- en levensstijlpatronen (uitgaan en daten).
- 4) Verschillen tussen landen in de algemene cijfers voor geweldsmisdrijven moeten worden gezien in samenhang met de bevindingen met betrekking tot geweld tegen vrouwen. Een hogere verstedelijkingsgraad in een lidstaat gaat doorgaans samen met hogere misdaadcijfers.
- 5) De enquête leverde bewijs van het verband tussen de drinkgewoonten van daders en de ervaringen van vrouwen met geweld binnen intieme relaties („huiselijk geweld”). Verschillen in de drinkgewoonten in de lidstaten kunnen bepaalde aspecten van geweld tegen vrouwen helpen verklaren, die op hun beurt moeten worden vergeleken met patronen in het gewelddadige gedrag van individuele daders, dat mogelijk niet beperkt blijft tot geweld tegen vrouwen.

Deze en andere factoren moeten nader worden verkend wanneer de bevindingen op het niveau van de afzonderlijke lidstaten worden bestudeerd.

2

Wat laten de resultaten zien?

In deze paragraaf wordt een selectie van de voornaamste bevindingen van de enquête beschreven, die de belangrijkste gebieden weerspiegelen waarop de vragenlijst betrekking had.

Het verslag over de belangrijkste enquêteresultaten en de online gegevensverkenner geven toegang tot de gedetailleerde bevindingen van de enquête. De onlinetool biedt de gebruiker daarbij de mogelijkheid om gegevens op verschillende manieren te extraheren.

Vragen naar ervaringen vanaf de leeftijd van 15 jaar, vóór de leeftijd van 15 jaar en in de 12 maanden vóór het vraaggesprek

In het kader van de enquête zijn vrouwen in de leeftijd van 18 tot en met 74 jaar ondervraagd. Om incidenten te kunnen onderscheiden die in de jeugd plaatsvonden en in overeenstemming met de gebruikelijke enquêtepraktijk, werd in de enquêtevragen de leeftijd van 15 jaar genoemd en werd de vrouwen gevraagd om te denken aan incidenten die vóór en na deze leeftijd hadden plaatsgevonden.

Verschillende enquêtes hanteren verschillende leeftijdsgrenzen in de formulering van enquêtevragen. In dit opzicht is de enquête van FRA in overeenstemming met de enquête over de gezondheid van vrouwen en huiselijk geweld van de Wereldgezondheidsorganisatie, die ook 15 jaar als leeftijdsgrens hanteerde.

In de enquête van FRA werd vrouwen gevraagd om onderscheid te maken tussen incidenten die plaatsvonden vanaf de leeftijd van 15 jaar (gedurende de rest van de levensperiode) en in de 12 maanden vóór het vraaggesprek voor de enquête. Wanneer vrouwen wordt gevraagd om aan de voorafgaande 12 maanden te denken, helpt hen dit om onderscheid te maken tussen recente gebeurtenissen en gebeurtenissen die mogelijk ver in het verleden liggen. Het verschaft ook gegevens

met directe beleidsrelevantie voor de huidige praktijk, zoals de wijze waarop slachtoffers worden behandeld door de politie.

2.1. Fysiek en seksueel geweld

► Fysiek geweld:

Naar schatting 13 miljoen vrouwen in de EU zijn slachtoffer geweest van fysiek geweld in de 12 maanden voorafgaand aan de vraaggesprekken voor de enquête. Dat aantal komt overeen met 7 % van de vrouwen van 18-74 jaar in de EU.¹

► Seksueel geweld:

Naar schatting 3,7 miljoen vrouwen in de EU zijn slachtoffer geweest van seksueel geweld in de 12 maanden voorafgaand aan de vraaggesprekken voor de enquête. Dat aantal komt overeen met 2 % van de vrouwen van 18-74 jaar in de EU.

Totale prevalentie van fysiek en seksueel geweld

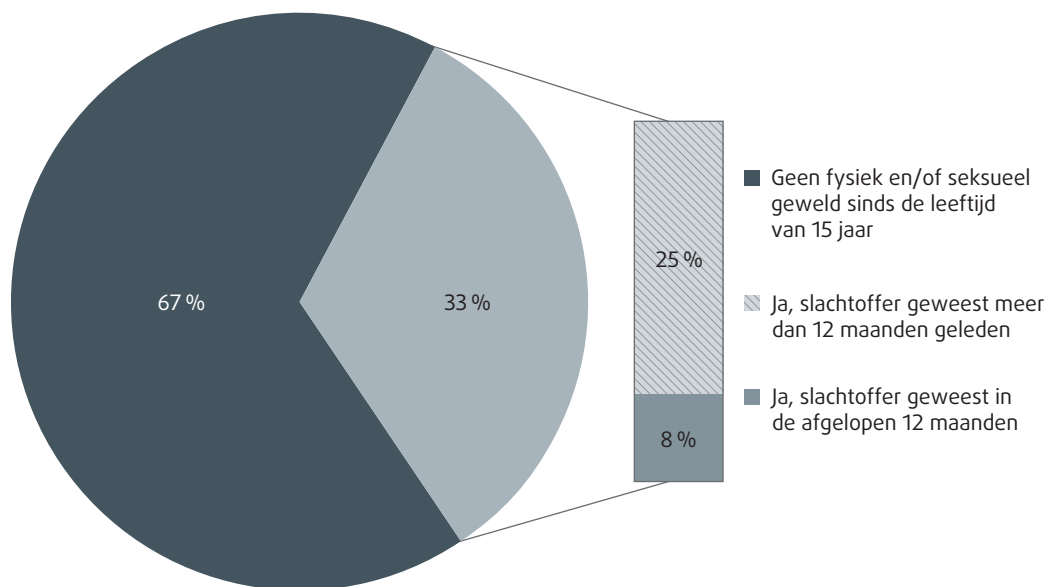
- Een op de drie vrouwen (33 %) is slachtoffer geweest van fysiek en/of seksueel geweld sinds zij 15 jaar oud was.
- Ongeveer 8 % van de vrouwen is slachtoffer geweest van fysiek en/of seksueel geweld in de 12 maanden voorafgaand aan het vraaggesprek voor de enquête (figuur 1 a).

¹ Volgens de onlinegegevensbank van Eurostat woonden op 1 januari 2013 186 590 848 vrouwen van 18 tot 74 jaar in de EU-28, zie: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (gegevenscode demo_pjan, gegevens van 16 augustus 2013).

- Van alle vrouwen die op dit moment een partner hebben of een partner hebben gehad, is 22 % vanaf

de leeftijd van 15 jaar slachtoffer geweest van fysiek en/of seksueel geweld door een partner (tabel 1).

Figuur 1 a: Vrouwen die slachtoffer zijn geweest van fysiek en/of seksueel geweld vanaf de leeftijd van 15 jaar en in de 12 maanden vóór het vraaggesprek, EU-28 (%)

Noot: Gebaseerd op alle respondenten (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Kader 1: Wat in de enquête werd gevraagd – Fysiek en seksueel geweld

Fysiek geweld

Hoe vaak heeft iemand, sinds u 15 jaar was tot nu/in de afgelopen 12 maanden:

- u geduwd of een zet gegeven?
- u een klap gegeven?
- een hard voorwerp naar u gegooid?
- u beetgepakt of aan uw haar getrokken?
- u met een vuist of een hard voorwerp geslagen of u geschopt?
- u brandwonden toegebracht?
- geprobeerd u te verstikken of te wurgen?
- u gesneden of gestoken of op u geschoten?
- uw hoofd ergens tegenaan geslagen?

Seksueel geweld

Hoe vaak heeft iemand, sinds u 15 jaar was tot nu/in de afgelopen 12 maanden:

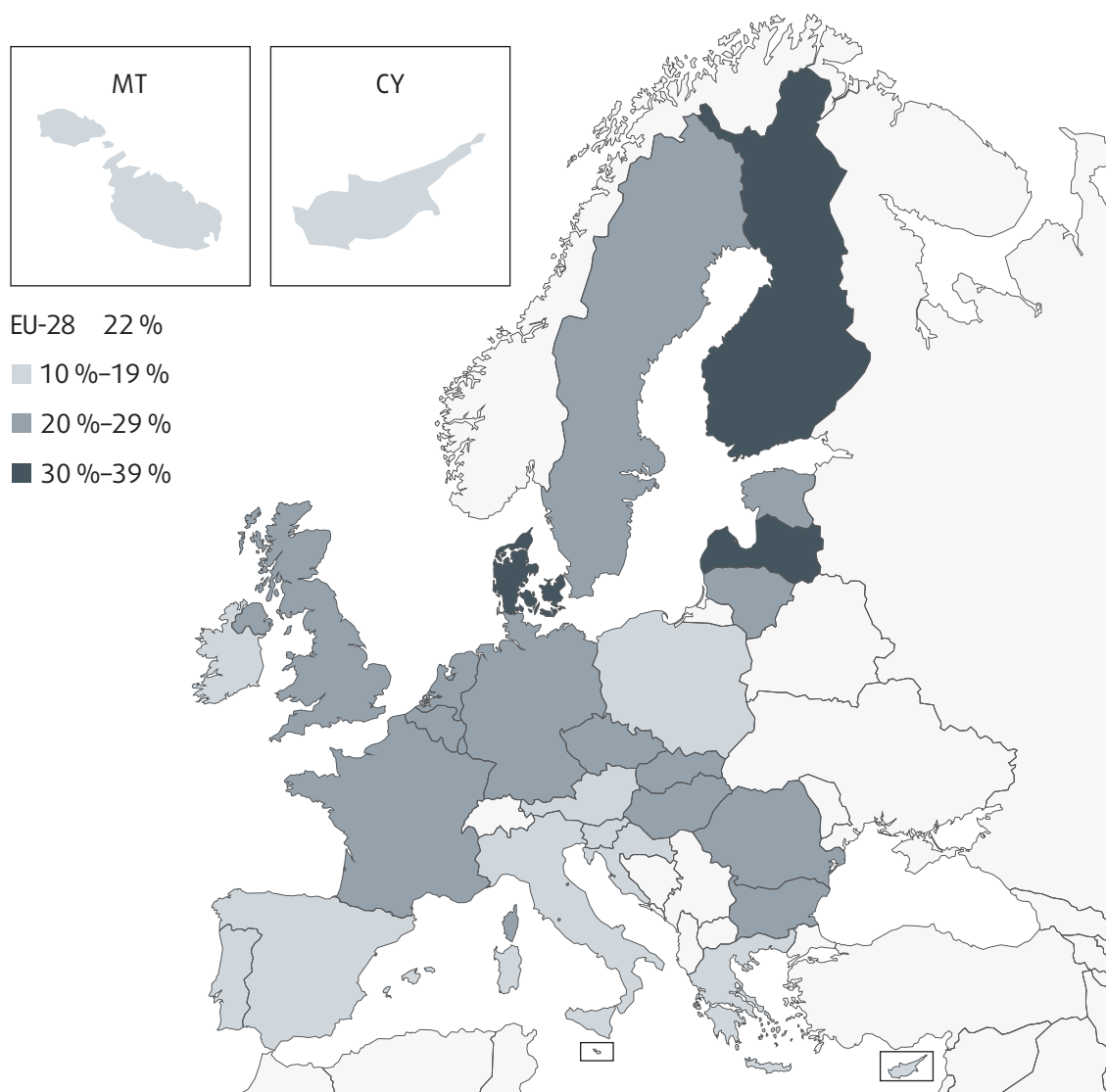
- u tot geslachtsgemeenschap gedwongen door u neer te drukken of op een of andere manier pijn te doen? [INDIEN NODIG: Met

geslachtsgemeenschap bedoelen we hier gedwongen orale seks, gedwongen anale of gedwongen vaginale penetratie.]

- afgezien hiervan, geprobeerd u tot geslachtsgemeenschap te dwingen door u neer te drukken of op een of andere manier pijn te doen? [INDIEN NODIG: Met geslachtsgemeenschap bedoelen we hier gedwongen orale seks, gedwongen anale of gedwongen vaginale penetratie.]
- afgezien hiervan, u gedwongen mee te doen aan een vorm van seksuele activiteit terwijl u dat niet wilde of niet kon weigeren?
- of hebt u ingestemd met seksuele activiteit omdat u bang was voor wat er zou kunnen gebeuren als u weigerde?

De vragen over fysiek en seksueel geweld werden apart gesteld voor de huidige partner, voormalige partner en andere personen.

Figuur 1 b: Fysiek en/of seksueel partnergeweld vanaf de leeftijd van 15 jaar, EU-28 (%)

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Tabel 1: Vrouwen die slachtoffer zijn geweest van fysiek en/of seksueel geweld door een huidige of voormalige partner of door een andere persoon, vanaf de leeftijd van 15 jaar, per EU-lidstaat (%)^{a, b, c}

EU-lidstaat	Een partner (huidig en/of voormalig) ^b	Niet-partner ^c	Een partner en/of niet-partner ^c
AT	13	12	20
BE	24	25	36
BG	23	14	28
CY	15	12	22
CZ	21	21	32
DE	22	24	35
DK	32	40	52
EE	20	22	33
EL	19	10	25

EU-lidstaat	Een partner (huidig en/of voormalig) ^b	Niet-partner ^c	Een partner en/of niet-partner ^c
ES	13	16	22
FI	30	33	47
FR	26	33	44
HR	13	13	21
HU	21	14	28
IE	15	19	26
IT	19	17	27
LT	24	16	31
LU	22	25	38
LV	32	17	39
MT	15	15	22
NL	25	35	45
PL	13	11	19
PT	19	10	24
RO	24	14	30
SE	28	34	46
SI	13	15	22
SK	23	22	34
UK	29	30	44
EU-28	22	22	33

Noten: a Wanneer de resultaten in de eerste twee kolommen van de tabel per rij bij elkaar worden opgeteld, komen de sommen niet overeen met de resultaten in de derde kolom door de verschillende berekeningsbasis van de resultaten (de resultaten over partnergeweld zijn gebaseerd op respondenten die een partner hebben of hebben gehad, in plaats van op alle vrouwen) en het feit dat sommige respondenten slachtoffer zijn geweest van geweld door zowel hun partner als niet-partners.

b Van alle vrouwen die getrouwd waren, ongetrouwd samenwoonden met iemand of een relatie hadden (zonder samen te wonen) op het moment van het vraaggesprek, of op enig moment in het verleden (n = 40 192).

c Van alle respondenten (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Kenmerken van fysiek geweld

► Ongeveer 31 % van de vrouwen is slachtoffer geweest van een of meer daden van *fysiek* geweld (zie kader 1) vanaf de leeftijd van 15 jaar (tabel 2). Hoewel vrouwen het meest aangeven te zijn geduwd of een zet te hebben gekregen, heeft de uitsluiting van deze vorm van geweld slechts een beperkt effect op de totale prevalentie van fysiek geweld, resulterend in een daling van 31 % naar 25 %. Dat resultaat weerspiegelt het feit dat veel vrouwen die zeggen te zijn geduwd of een zet te hebben gekregen, ook slachtoffer zijn geweest van andere vormen van fysiek geweld.

► De meest voorkomende vormen van fysiek geweld zijn duwen of een zet geven, slaan of vastpakken, of aan het haar van een vrouw trekken.

Kenmerken van seksueel geweld

► In totaal is 11 % van de vrouwen slachtoffer geweest van een vorm van *seksueel* geweld (zie kader 1) vanaf de leeftijd van 15 jaar, hetzij door een partner, hetzij door een andere persoon. Hoewel sommige vrouwen aangeven dat zij slachtoffer zijn geweest van één vorm van seksueel geweld, zeggen andere vrouwen slachtoffer te zijn geweest van meerdere vormen van seksueel geweld.

Tabel 2: Vrouwen die vanaf de leeftijd van 15 jaar slachtoffer zijn geweest van verschillende vormen van fysiek geweld door een partner of door andere personen, EU-28 (%)^{a, b, c}

Type fysiek geweld	Huidige partner ^a	Voormalige partner ^b	Niet-partner ^c	Een partner en/of niet-partner ^c
Geduwd of een zet gekregen	5	19	13	23
Geslagen	4	15	8	17
Hard voorwerp naar hen gegooid	2	8	4	9
Vastgepakt of aan de haren getrokken	2	10	7	13
Met een vuist of een hard voorwerp geslagen of geschopt	1	9	5	10
Brandwonden toegebracht	0	1	0	1
Geprobeerd te verstikken of te wurgen	1	5	1	4
Gesneden, gestoken of beschoten	0	1	1	1
Hoofd ergens tegenaan geslagen	1	5	2	4
Een van de bovenstaande typen	7	24	20	31
Een van de bovenstaande typen, exclusief „geduwd of een zet gekregen“	5	20	15	25

Noten: a Van alle vrouwen die getrouwd waren, ongetrouwd samenwoonden met iemand of een relatie hadden (zonder samen te wonen) op het moment van het vraaggesprek (n = 30 675).

b Van alle vrouwen die in het verleden getrouwd waren, ongetrouwd samenwoonden met iemand of ten minste één keer een relatie hadden (zonder samen te wonen) (n = 25 870).

c Van alle respondenten (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

De omvang van verkrachting

Een op de twintig vrouwen (5 %) is sinds de leeftijd van 15 jaar verkracht. Dat cijfer is gebaseerd op antwoorden op de enquêtevraag: „Hoe vaak heeft iemand u tot geslachtsgemeenschap gedwongen door u neer te drukken of op een of andere manier pijn te doen, vanaf de leeftijd van 15 jaar tot nu?“

In een aantal rechtsgebieden binnen de EU reikt de definitie van verkrachting verder dan het vereiste dat de dader fysieke kracht gebruikt. Op basis daarvan zou het percentage verkrachtingen in de EU dan hoger kunnen zijn dan 5 %. Incidenten van verkrachting zijn mogelijk ook vervat in de antwoorden van vrouwen op een andere enquêtevraag: „Vanaf de leeftijd van 15 jaar tot nu, hoe vaak heeft iemand u gedwongen mee te doen aan een vorm van seksuele activiteit terwijl u dat niet wilde of niet kon weigeren?“

De enquêteresultaten voor verkrachting moeten worden gezien in samenhang met de bevindingen voor andere enquêtevragen over seksueel geweld. In de enquête van FRA werd vrouwen gevraagd naar hun ervaringen met vier vormen van seksueel geweld. Vrouwen konden aangeven van welk van de vormen zij slachtoffer zijn geweest, als ze dat waren. Hieronder worden de resultaten voor de ervaringen van vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar beschreven:

- ▶ 5 % van de vrouwen is gedwongen tot geslachtsgemeenschap.
- ▶ 6 % van de vrouwen geeft aan dat iemand heeft geprobeerd hen tot geslachtsgemeenschap te dwingen.
- ▶ 6 % van de vrouwen zegt dat iemand hen heeft gedwongen deel te nemen aan seksuele activiteit terwijl ze dat niet wilden of niet konden weigeren.
- ▶ 6 % van de vrouwen heeft ingestemd met seksuele activiteit omdat ze bang waren voor wat er zou gebeuren als ze dat niet deden.

- ▶ Van de vrouwen die zeggen slachtoffer te zijn geweest van seksueel geweld door een niet-partner, zegt bijna een op de tien vrouwen bij het beschrijven van de details van het *ernstigste* incident van seksueel geweld waarvan ze slachtoffer zijn geweest, dat bij het incident meer dan één dader betrokken was.
- ▶ Hoewel het geweld door een voormalige partner in de meeste gevallen tijdens de relatie plaatsvond, vond bij een op de zes vrouwen (16 %) die slachtoffer zijn geweest van een voormalige partner, het geweld plaats nadat de relatie was beëindigd.

Herhaaldelijke incidenten van seksueel geweld

Meer dan de helft van de vrouwen die door hun huidige partner zijn verkracht, of van wie de huidige partner heeft geprobeerd hen te verkrachten of heeft geprobeerd hen te dwingen deel te nemen aan seksuele activiteit terwijl ze dat niet konden weigeren, is slachtoffer geweest van meer dan één incident van seksueel geweld. In het geval van verkrachting heeft ongeveer een derde van de slachtoffers (31 %) zes of meer incidenten door hun huidige partner meegemaakt.

De resultaten met betrekking tot seksueel geweld door voormalige partners laten een vergelijkbaar patroon zien. Afhankelijk van het type seksueel geweld, heeft een derde tot een kwart van de slachtoffers meer dan één incident meegemaakt.

Geweld tijdens zwangerschap

Van de vrouwen die slachtoffer waren van geweld door een voormalige partner en zwanger waren tijdens deze relatie, maakte 42 % het geweld door deze voormalige partner mee tijdens een zwangerschap. Ter vergelijking: van de vrouwen die slachtoffer waren van geweld door hun huidige partner, maakte 20 % het geweld door hun huidige partner mee tijdens een zwangerschap. Het verschil in deze cijfers kan een weerspiegeling zijn van het feit dat vrouwen tijdens een vraaggesprek minder in staat of bereid zijn geweld door de huidige partner te melden. Deze aanname moet echt nader worden onderzocht.

Details van geweld binnen intieme relaties

- ▶ Een derde van de slachtoffers (34 %) van fysiek geweld door een voormalige partner is slachtoffer van vier of meer verschillende vormen van fysiek geweld.
- ▶ Van de vrouwen die slachtoffer zijn geweest van fysiek geweld door iemand anders dan hun partner, zegt 67 % dat de dader man was en zegt nog eens 7 % dat zij slachtoffer zijn geweest van fysiek geweld door zowel mannelijke als vrouwelijke daders. In het geval van seksueel geweld zegt 97 % van de vrouwen dat de dader man was (tabel 3).

Details van niet-partnergeweld

Tabel 3: Geslacht van de daders van fysiek en seksueel geweld dat vrouwen sinds de leeftijd van 15 jaar hebben meegemaakt wanneer de dader iemand anders was dan de huidige of een voormalige partner, EU-28 (%)

	Fysiek geweld	Seksueel geweld
Man	67	97
Vrouw	26	2
Beide	7	0
Geen antwoord	1	0
n	7 207	2 296

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

2.2. Gevolgen van geweld

Effecten van geweld op het slachtoffer

- ▶ Wanneer vrouwen praten over het ernstigste incident van seksueel geweld, zeggen ze dat hun emotionele reacties indertijd voornamelijk angst, woede en schaamte over wat hen was overkomen, waren. Vrouwen die slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld door iemand die niet hun partner was, noemden ook vaak shock.
- ▶ Wat de psychische gevolgen van geweld op langere termijn betreft (zie tabel 4), leidde slachtofferschap door partners of andere personen bij de slachtoffers tot verlies van zelfvertrouwen en gevoelens van kwetsbaarheid en angst.
- ▶ Slachtoffers van seksueel geweld zeggen dat ze vaak last hebben van een groter aantal psychische gevolgen.
- ▶ Vrouwen die slachtoffer zijn geweest van partnergeweld hebben vaker last van verschillende psychische langetermijneffecten dan degenen die slachtoffer zijn geweest van geweld door een dader die geen partner was. Dat kan niet alleen reacties op het ernstigste incident van geweld door een partner weerspiegelen, waarnaar in de enquête werd gevraagd, maar ook het feit dat het bij geweld door een partner vaker gaat om meerdere incidenten over een langere tijd.

Tabel 4: Psychische langetermijneffecten van het ernstigste incident van geweld vanaf de leeftijd van 15 jaar, per type geweld en dader (%)^{a, b}

	Een partner (huidig en/of voormalig)		Niet-partner	
	Fysiek geweld	Seksueel geweld	Fysiek geweld	Seksueel geweld
Type psychisch gevolg				
Depressie	20	35	8	23
Angst	32	45	23	37
Paniek aanvallen	12	21	8	19
Verlies van zelfvertrouwen	31	50	17	40
Gevoel van kwetsbaarheid	30	48	24	47
Slaapproblemen	23	41	13	29
Concentratieproblemen	12	21	7	16
Relatieproblemen	24	43	9	31
Overig	3	5	4	4
Aantal geselecteerde categorieën				
Geen	28	9	43	16
1	26	21	28	25
2-3	27	31	19	35
4 of meer	17	38	8	24
Geen antwoord	2	(1)	2	1
n	5 415	1 863	4 237	1 847

Noten: a Respondenten konden meer dan één antwoord geven, dus het totaal van de categorieën kan meer dan 100 % zijn.

b Resultaten gebaseerd op een klein aantal antwoorden zijn statistisch minder betrouwbaar, dus waarnemingen op basis van minder dan 30 antwoorden zijn tussen haakjes geplaatst en waarnemingen op basis van minder dan vijf antwoorden zijn weggelaten (aangegeven met „-“).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Contact met de politie en andere diensten

- ▶ Een derde van de slachtoffers van partnergeweld (33 %) en een kwart van de slachtoffers van niet-partnergeweld (26 %) heeft na het ernstigste incident van geweld contact opgenomen met hetzij de politie, hetzij een andere organisatie, zoals een slachtofferhulporganisatie. Het hogere rapportagecijfer voor partnergeweld kan een algemene situatie weerspiegelen waarin vrouwen meerdere incidenten van geweld in een relatie hebben meegemaakt voordat zij besluiten om het ernstigste incident te melden in een poging om te voorkomen dat het geweld zich herhaalt of escaleert, terwijl het bij niet-partnergeweld vaker gaat om geïsoleerde incidenten met een kleiner risico op herhaling. Tabel 5 bevat een uitsplitsing van gegevens betreffende contact en geen-contact met diensten per dader en type geweld.
- ▶ In totaal meldden slachtoffers in 14 % van de gevallen het ernstigste incident van partnergeweld bij de politie en meldden zij het ernstigste incident van niet-partnergeweld in 13 % van de gevallen.
- ▶ Voor ongeveer een kwart van de slachtoffers waren gevoelens van schaamte of gêne over wat er was

gebeurd de reden om het ernstigste incident van seksueel geweld door een partner of niet-partner niet bij de politie of een andere organisatie te melden.

Behoeften van slachtoffers waaraan niet wordt voldaan

- ▶ Wanneer vrouwen wordt gevraagd welk type hulp nuttig zou zijn geweest, geven ze aan dat ze als gevolg van het ernstigste incident van geweld op de eerste plaats behoefte hadden aan iemand om mee te praten en hen te ondersteunen (33 %-54 %, afhankelijk van het type geweld en dader), gevolgd door bescherming (12 %-25 %) en andere praktische hulp (13 %-21 %).

Het geweld te boven komen

- ▶ De meeste slachtoffers (57 %-60 %, afhankelijk van de dader en het type geweld) hebben hun ervaringen met betrekking tot het ernstigste incident dat zij hadden meegemaakt, met iemand gedeeld (tabel 5). Ongeveer een derde van de slachtoffers van partnergeweld (35 %) noemde de steun van hun familie en vrienden bij het helpen verwerken van het geweld.

Tabel 5: Contact met diensten en praten met andere mensen over het ernstigste incident vanaf de leeftijd van 15 jaar, per type geweld en dader (%)^a

	Een partner (huidig en/of voormalig)		Niet-partner	
	Fysiek geweld	Seksueel geweld	Fysiek geweld	Seksueel geweld
Respondent nam contact op met de politie of andere diensten	31	39	24	30
Sprak met iemand anders	36	28	44	37
Sprak met niemand	32	32	31	33
Geen antwoord	1	(0)	1	1
n	5 415	1 863	4 237	1 847

Noot: ^a Resultaten gebaseerd op een klein aantal antwoorden zijn statistisch minder betrouwbaar, dus waarnemingen op basis van minder dan 30 antwoorden zijn tussen haakjes geplaatst en waarnemingen op basis van minder dan vijf antwoorden zijn weggelaten (aangegeven met „-“).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

2.3. Psychisch partnergeweld

- ▶ Een op de drie vrouwen (32 %) is slachtoffer geweest van psychisch misbruik door een intieme partner, hetzij door haar huidige partner, hetzij door een voormalige partner. Dat omvat gedrag zoals de respondent in het openbaar of in de privésfeer kleineren of vernederen, haar verbieden het huis te verlaten of haar opsluiten, haar tegen haar wil dwingen te kijken naar pornografisch materiaal, haar opzettelijk bang maken of intimideren, en haar bedreigen met geweld of dreigen iemand anders om wie de respondent geeft, pijn te doen.
- ▶ In totaal is 43 % van de vrouwen slachtoffer geweest van een vorm van psychisch geweld door een intieme partner (figuur 2 a). Daarbij kan het gaan om psychisch misbruik en andere vormen van psychisch geweld zoals controlerend gedrag (bijvoorbeeld proberen een vrouw te verhinderen haar vrienden te zien of haar familie te bezoeken), economisch geweld (zoals een vrouw verbieden om buitenshuis te werken) en chantage (tabel 6).
- ▶ Bij de meest voorkomende vormen van psychisch geweld gaat het om een partner die een vrouw in de privésfeer kleineert of vernedert, erop staat te weten waar zij is, op een wijze die verder gaat dan algemene bezorgdheid, en boos worden als zij met andere mannen praat. Een op de vier vrouwen is in haar intieme relaties slachtoffer geweest van elk van deze vormen.
- ▶ Ongeveer 5 % van de vrouwen is in haar huidige relatie slachtoffer geweest van economisch geweld, en 13 % van de vrouwen is slachtoffer geweest van een vorm van economisch geweld in eerdere relaties. Dat omvat situaties waarin de partner haar verhindert om onafhankelijke beslissingen over de gezinsfinanciën te nemen of haar verbiedt om buitenshuis te werken.

Kader 2: Wat in de enquête werd gevraagd – Psychisch geweld

Hoe vaak doet uw huidige partner het volgende/
Heeft een voormalige partner ooit het volgende
gedaan:

- Proberen te verhinderen dat u uw vrienden ziet?
- Proberen uw contact met uw eigen ouderlijk gezin of verwanten te beperken?
- Erop staan te weten waar u bent op een manier die verder gaat dan algemene bezorgdheid?
- Boos worden als u met een andere man praat (of een andere vrouw, als de partner een vrouw is)?
- Twijfelen of u wel trouw bent?
- U verhinderen om beslissingen over de gezinsfinanciën te nemen en om zelfstandig boodschappen te doen?
- U verbieden om buitenshuis te werken?
- U verbieden het huis te verlaten, uw autosleutels afnemen of u opsluiten?

Hoe vaak heeft uw huidige partner volgens u het
volgende gedaan/Heeft een voormalige partner ooit
het volgende gedaan:

- U in het bijzijn van andere mensen gekleineerd of vernederd?
- U in de privésfeer gekleineerd of vernederd?
- Dingen gedaan om u opzettelijk bang te maken, bijvoorbeeld door te schreeuwen of dingen kapot te gooien?
- U gedwongen om tegen uw wil te kijken naar pornografisch materiaal?
- Gedreigd uw kinderen van u af te nemen?
- Gedreigd uw kinderen pijn te doen?
- Uw kinderen pijn gedaan?
- Gedreigd iemand om wie u geeft, pijn te doen of te doden?

Hoe vaak is iets dergelijks u overkomen? Uw huidige partner/een van uw voormalige partners heeft ...

- Gedreigd u fysiek pijn te doen?

Tabel 6: Psychisch partnergeweld, per type misbruik en per type partner (%)^a

	Huidige partner ^b	Voormalige partner ^c	Een partner (huidig en/of voormalig) ^d
Controlerend gedrag	16	40	35
Economisch geweld	5	13	12
Misbruik	15	37	32
Chantage met/misbruik van kinderen	2	14	8
Een vorm van psychisch misbruik	23	48	43

Noten: a Voor huidige partners heeft het percentage betrekking op vrouwen die zeggen dat ze ten minste soms in de relatie slachtoffer zijn geweest van een bepaalde vorm van psychisch geweld. In het geval van voormalige partners werd in het vraagesprek gevraagd of de respondenten ooit slachtoffer zijn geweest van elk van de vormen van psychisch geweld door een voormalige partner. De kolom „Een partner” betreft de combinatie van deze twee cijfers, dat wil zeggen, vrouwen die ten minste soms in de huidige relatie of ooit in een voormalige relatie slachtoffer zijn geweest van psychisch geweld door de partner.

b Gebaseerd op alle vrouwen die een huidige partner hebben, dat wil zeggen, die op het moment van het vraagesprek getrouwd waren, ongetrouwd samenwoonden met iemand of een relatie hadden (n = 30 675), uitgezonderd het punt over chantage met/misbruik van kinderen, dat is gebaseerd op alle vrouwen die een huidige partner hebben en die de zorg voor kinderen hebben of hebben gehad (n = 24 770).

c Gebaseerd op alle vrouwen die een voormalige partner hebben, dat wil zeggen, die getrouwd waren geweest, ongetrouwd hadden samengewoond met iemand of in het verleden ten minste één keer een relatie hadden gehad (n = 25 870), uitgezonderd het punt over chantage met/misbruik van kinderen, dat is gebaseerd op alle vrouwen die een voormalige partner hebben en die de zorg voor kinderen hebben of hebben gehad (n = 14 469).

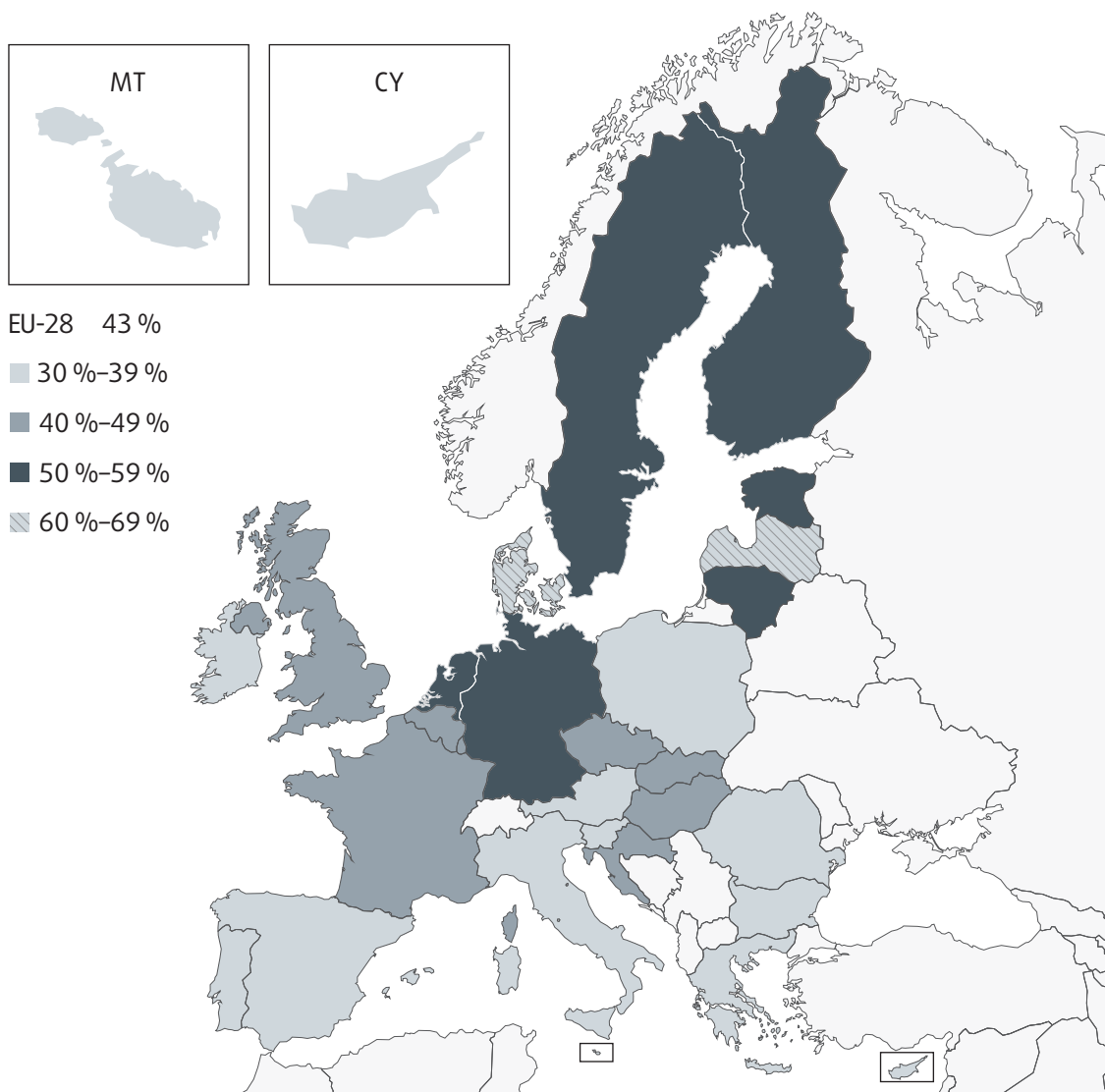
d Van alle vrouwen die op het moment van het vraagesprek of op enig moment in het verleden getrouwd waren, ongetrouwd samenwoonden met iemand of een relatie hadden (n = 40 192), uitgezonderd het punt over chantage met/misbruik van kinderen, dat is gebaseerd op alle vrouwen die een huidige of voormalige partner hebben en die de zorg voor kinderen hebben of hebben gehad (n = 31 418).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

- ▶ Van de vrouwen die momenteel een relatie hebben, is 7 % slachtoffer geweest van vier of meer verschillende vormen van psychisch geweld door hun huidige partner (figuur 2 b).
- ▶ De meeste vrouwen die slachtoffer zijn van vier of meer vormen van psychisch geweld, hebben in de enquête ook aangegeven dat hun huidige partner fysiek en/of seksueel geweld tegen hen heeft gebruikt.
- ▶ De kans op psychisch geweld in de huidige relatie van een vrouw neemt toe bij hoger alcoholgebruik door haar partner. Hoe vaker een huidige partner zo veel drinkt dat hij dronken wordt, hoe vaker er sprake is van psychisch geweld in de relatie.

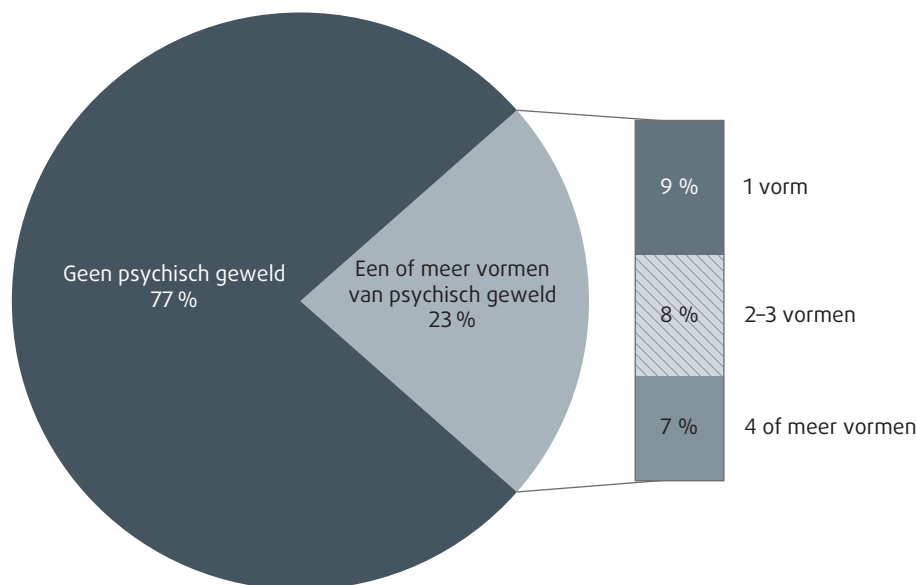

Figuur 2 a: Psychisch geweld door een partner vanaf de leeftijd van 15 jaar, EU-28 (%)

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Figuur 2 b: Psychisch geweld door huidige partner tijdens de relatie en het aantal verschillende vormen van psychisch geweld waarvan vrouwen slachtoffer zijn

Noten: a Gebaseerd op alle respondenten die een huidige partner hebben (n = 30 675).

b Afzonderlijk genomen, is de som van de categorieën „1 vorm”, „2-3 vormen” en „4 of meer vormen” gelijk aan 24 %, terwijl in totaal 23 % van de vrouwen slachtoffer is geweest van een of meer vormen van psychisch geweld. Dat verschil is te wijten aan afronding.

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

2.4. Stalking

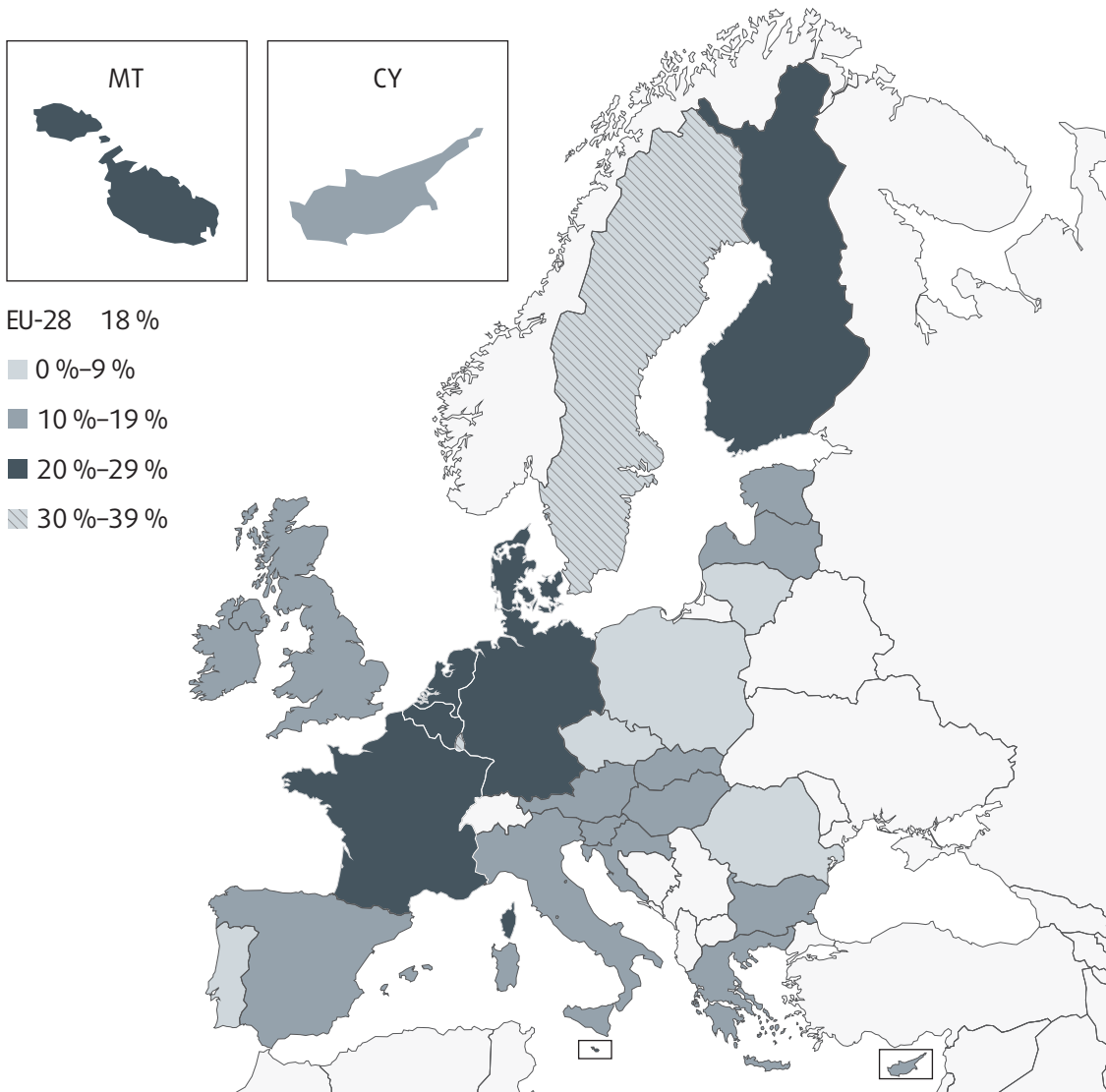
- ▶ In de EU-28 is 18 % van de vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar slachtoffer geweest van stalking (figuur 3 a) en is 5 % van de vrouwen slachtoffer geweest van stalking in de 12 maanden voorafgaand aan het vraaggesprek voor de enquête. Dat betekent dat ongeveer 9 miljoen vrouwen in de EU-28 slachtoffer zijn geweest van stalking in een periode van 12 maanden.
- ▶ Ongeveer 14 % van de vrouwen heeft herhaaldelijk van dezelfde persoon beledigende of bedreigende berichten of telefoontjes gekregen, en 8 % is gevolgd of heeft meegemaakt dat iemand bij hun woning of werkplek rondhing. Van alle geënquêteerde vrouwen is 3 % slachtoffer geweest van stalking waarbij dezelfde persoon herhaaldelijk haar eigendommen beschadigde.
- ▶ Een op de tien vrouwen (9 %) is door haar voormalige partner gestalkt (figuur 3 b).

Kader 3: Wat in de enquête werd gevraagd – Stalking

Mogelijk hebt u in een situatie verkeerd waarin dezelfde persoon u herhaaldelijk beledigde of bedreigde. Voor de volgende vragen vraag ik u te denken aan zowel uw huidige partner als uw voormalige partners en andere mensen. Heeft dezelfde persoon u, vanaf de leeftijd van 15 jaar tot nu/in de afgelopen 12 maanden, herhaaldelijk een of meer van de volgende dingen aangedaan:

- U e-mail, sms-berichten of instant messages gezonden die beledigend of bedreigend waren?
- U brieven of kaarten gestuurd die beledigend of bedreigend waren?
- Beledigende, bedreigende of stille telefoontjes naar u gepleegd?
- Beledigende opmerkingen over u op het internet geplaatst?
- Intieme foto's of video's van u gedeeld, op het internet of per mobiele telefoon?
- Rondgehangen of u opgewacht voor uw woning, werkplek of school zonder geldige reden?
- U opzettelijk gevolgd?
- Opzettelijk aan uw eigendommen gezeten of deze beschadigd?

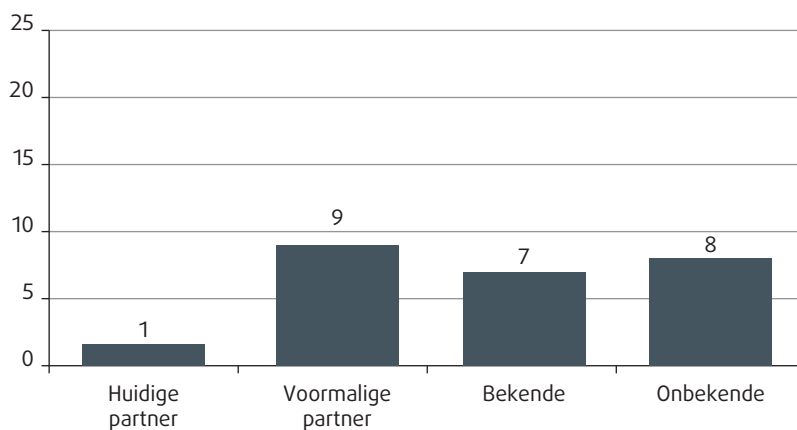
Figuur 3 a: Prevalentie van stalking, ervaringen van vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar, EU-28 (%)

Noot: Gebaseerd op alle respondenten (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Figuur 3 b: Prevalentie van stalking vanaf de leeftijd van 15 jaar, per type dader (%)

Noten: Huidige partner n = 31 007; voormalige partner n = 25 936; bekende N = 42 002; onbekende N = 42 002.

Op basis van het (de) incident(en) die zij hebben meegemaakt, konden vrouwen meer dan één dader noemen.

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

- ▶ Cyberstalking – stalking via e-mail, sms-berichten of het internet – treft vooral jonge vrouwen. Vier procent van alle 18- tot en met 29-jarige vrouwen, ofwel 1,5 miljoen vrouwen, in de EU-28 is slachtoffer geweest van cyberstalking in de 12 maanden voorafgaand aan het vraaggesprek, vergeleken met 0,3 % van de vrouwen van 60 jaar of ouder.²
- ▶ Van alle vrouwelijke slachtoffers van stalking is een op de vijf (21 %) slachtoffer geweest van stalking die langer dan twee jaar duurde.
- ▶ Een op de vijf slachtoffers van stalking (23 %) moest haar telefoonnummer of e-mailadres wijzigen ten gevolge van het ernstigste incident van stalking.
- ▶ Drie kwart van de gevallen van stalking (74 %) is nooit onder de aandacht van de politie gebracht, ook al betrof het het ernstigste geval van stalking dat de respondenten in de enquête noemden.

2.5. Seksuele intimidatie

Uit onderzoek is gebleken dat personen verschillen in hun perceptie van wat „seksuele intimidatie” is. Variatie in de subjectieve betekenis die aan gedrag wordt gegeven, is ook een afspiegeling van de heersende sociale en culturele waarden, normen en houdingen met betrekking tot seksegebonden rollenpatronen en gepaste interactie tussen de seksen.

- ▶ Afhankelijk van het aantal verschillende vormen van seksuele intimidatie waarover in de enquête vragen werden gesteld, zijn naar schatting 83 miljoen tot 102 miljoen vrouwen (45 % tot 55 % van de vrouwen) in de EU-28 slachtoffer geweest van seksuele intimidatie vanaf de leeftijd van 15 jaar.
- ▶ Naar schatting zijn alleen al in de 12 maanden voorafgaand aan het vraaggesprek 24 miljoen tot 39 miljoen vrouwen (13 % tot 21 %) in de EU-28 slachtoffer geweest van seksuele intimidatie.

² In de enquête konden vrouwen aangeven dat zij in het algemeen geen gebruik maken van een mobiele telefoon, e-mail, sociale media of het internet. De resultaten met betrekking tot cyberstalking, alsook die met betrekking tot cyberpesten verderop in dit verslag, zijn gebaseerd op de ervaringen van de vrouwen die wel gebruikmaken van deze communicatiewijzen. De enquêteresultaten houden dus rekening met de verschillen tussen de EU-lidstaten in de mate waarin mensen toegang hebben tot het internet en mobiele telefoons gebruiken.

Algemene prevalentie van seksuele intimidatie

- ▶ Op basis van *alle* elf punten die in de enquête werden gebruikt om seksuele intimidatie te meten (zie kader 4 voor een lijst van deze punten), is een op de twee vrouwen (55 %) in de EU vanaf de leeftijd van 15 jaar ten minste één keer slachtoffer geweest van seksuele intimidatie, en is een op de vijf vrouwen (21 %) dat geweest in de 12 maanden voorafgaand aan het vraaggesprek voor de enquête (figuur 4).

Kader 4: Wat in de enquête werd gevraagd – Seksuele intimidatie

Enkele vragen over ervaringen die vrouwen kunnen hebben.

Mogelijk hebt u wel eens meegemaakt dat mensen zich tegenover u gedroegen op een manier die u ongewenst en beledigend vond. Hoe vaak hebt u een van de volgende dingen meegemaakt? Hoe vaak is dat u in de afgelopen 12 maanden overkomen?

- *Ongewenste aanraking, omhelzing of kus?**
- *Seksueel suggestieve opmerkingen of grappen waardoor u zich beledigd voelde?**
- *Ongepaste uitnodigingen voor afspraken?**
- *Opdringerige vragen over uw privéleven waardoor u zich beledigd voelde?*
- *Opdringerige opmerkingen over uw uiterlijk waardoor u zich beledigd voelde?*
- *Ongepast staren of gluren waardoor u zich geïntimideerd voelde?*
- *Iemand die u seksueel expliciete afbeeldingen, foto's of geschenken stuurde of toonde waardoor u zich beledigd voelde?**
- *Iemand die exhibitionistisch gedrag vertoonde tegenover u?**
- *Iemand die u dwong om tegen uw wil pornografisch materiaal te bekijken?**
- *Ongewenste seksueel expliciete e-mails of sms-berichten die u beledigend vond?**
- *Ongepaste toenaderingen die u beledigend vond, op socialenetwerksites zoals Facebook, of in chatrooms op het internet?*

De asterisken („*”) markeren zes punten die als het ernstigst kunnen worden beschouwd (van de totale lijst van elf punten waarnaar werd gevraagd). De resultaten met betrekking tot deze zes punten zijn apart geanalyseerd om het effect van de selectie van punten op de omvang van seksuele intimidatie, als gemeten in de enquête, te beoordelen.

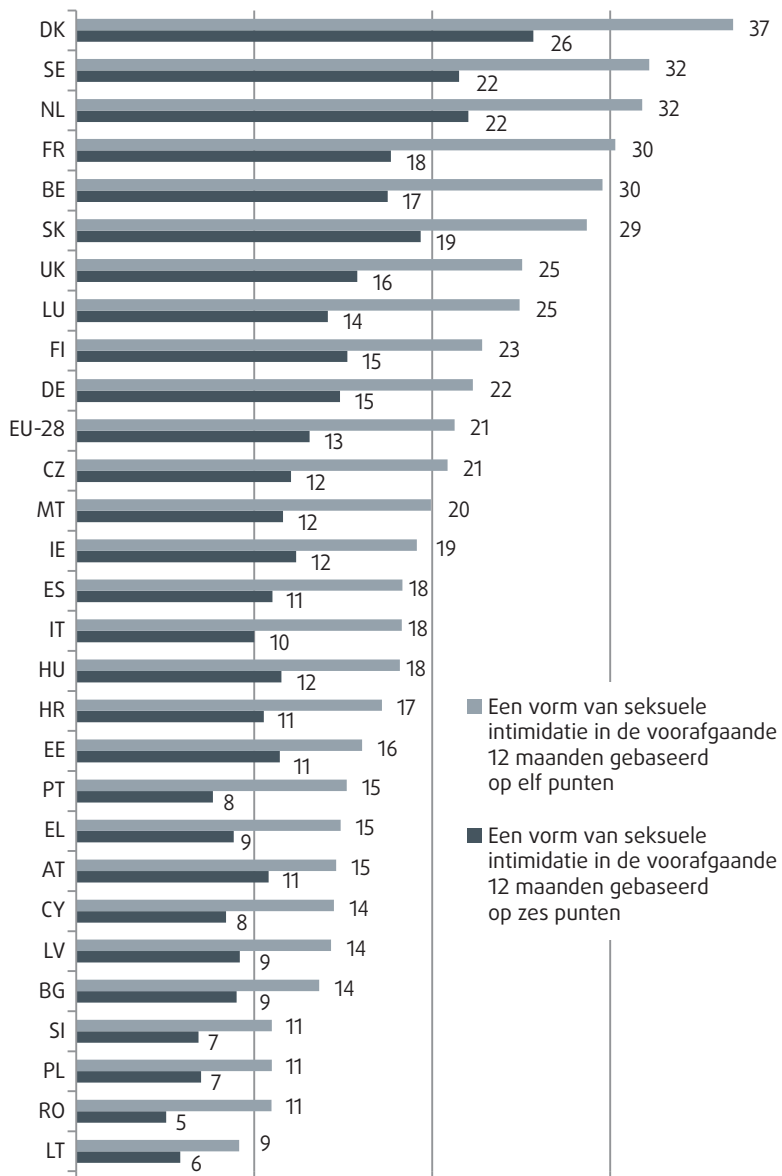

- ▶ Wanneer *alleen* wordt gekeken naar zes specifieke vormen van seksuele intimidatie (zie kader 4 voor een lijst van deze zes specifieke punten), die in de enquête zijn geïdentificeerd als bedreigender en ernstiger voor de respondent, geldt: 45 % van de vrouwen in de EU is ten minste één keer in haar leven slachtoffer geweest van deze vormen van seksuele intimidatie, en 13 % is dat geweest in

de 12 maanden voorafgaand aan het vraaggesprek voor de enquête.

- ▶ Onder de vrouwen die ten minste één keer vanaf de leeftijd van 15 jaar slachtoffer zijn geweest van seksuele intimidatie, wijst 32 % iemand uit de werkomgeving – zoals een collega, een baas of een klant – aan als dader.

Figuur 4: Prevalentie van seksuele intimidatie in de 12 maanden vóór de enquête, gebaseerd op de volledige en de korte reeks punten die seksuele intimidatie meten, per EU-lidstaat (%)^{a, b, c}

Noten: a Van alle respondenten (N = 42 002).

b De volledige reeks omvat alle elf punten die in de vragenlijst werden gebruikt om seksuele intimidatie te meten (zie kader 4).

c De korte reeks omvat de volgende zes punten: „Ongewenste aanraking, omhelzing of kus”, „Seksueel suggestieve opmerkingen of grappen waardoor u zich beledigd voelde”, „Iemand die exhibitionistisch gedrag vertoonde tegenover u”, „Ongewenste seksueel expliciete e-mails of sms-berichten die u beledigend vond”, „Iemand die u seksueel expliciete afbeeldingen, foto's of geschenken stuurde of toonde waardoor u zich beledigd voelde”, „Iemand die u dwong om tegen uw wil pornografisch materiaal te bekijken”.

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Kenmerken van seksuele intimidatie

Seksuele intimidatie is multidimensionaal, variërend van fysieke vormen en verbale daden tot niet-verbale vormen zoals cyberpesten. Enkele voorbeelden zijn:

- ▶ fysieke vormen van intimidatie – 29 % van de vrouwen in de EU-28 is slachtoffer geweest van ongewenste aanrakingen, omhelzingen of kussen vanaf de leeftijd van 15 jaar;
  - ▶ verbale daden van intimidatie – 24 % van de vrouwen heeft te maken gehad met seksueel suggestieve opmerkingen of grappen die zij beledigend vonden;
  - ▶ niet-verbale vormen, waaronder cyberpesten – 11 % van de vrouwen heeft ongewenste, beledigende seksueel expliciete e-mails of sms-berichten ontvangen of beledigende, ongepaste toenaderingen op socialenetsites gehad (dit heeft betrekking op ervaringen vanaf de leeftijd van 15 jaar).
- ▶ Wat herhaaldelijk slachtofferschap betreft, is een op de vijf vrouwen (19 %) ten minste twee keer vanaf de leeftijd van 15 jaar slachtoffer geweest van ongewenste aanrakingen, omhelzingen of kussen, en is 6 % van de vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar meer dan zes keer voorwerp van deze fysieke vorm van intimidatie geweest. Ongeveer 37 % van alle vrouwen die slachtoffer zijn geweest, heeft te maken gehad met twee of drie verschillende vormen van seksuele intimidatie vanaf de leeftijd van 15 jaar, 27 % met vier tot zes verschillende vormen, en 8 % met zeven of meer verschillende vormen van seksuele intimidatie.

Details van seksuele intimidatie

- ▶ In het algemeen lopen vrouwen in de leeftijd van 18 tot en met 29 jaar, en van 30 tot en met 39 jaar, een bovengemiddeld risico op blootstelling aan seksuele intimidatie. Meer dan een op de drie vrouwen (38 %) in de leeftijd van 18 tot en met 29 jaar, en bijna een op de vier vrouwen (24 %) in de leeftijd van 30 tot en met 39 jaar, is in de 12 maanden vóór het vraaggesprek slachtoffer geweest van ten minste één vorm van seksuele intimidatie.
- ▶ Het risico dat jonge vrouwen in de leeftijd van 18 tot en met 29 jaar doelwit worden van bedreigende en beledigende toenaderingen op het internet is twee keer zo groot als het risico voor vrouwen in de leeftijd van 40 tot en met 49 jaar en meer dan drie keer zo groot als het risico voor vrouwen in de leeftijd van 50 tot 59 jaar (figuur 5).
- ▶ Seksuele intimidatie wordt vaker ervaren door vrouwen met een universitaire opleiding en door vrouwen in de hoogste beroepsgroepen: 75 % van de vrouwen

in de categorie van het topmanagement en 74 % van de vrouwen in de categorie van de beroepsbeoefenaren zijn in hun leven slachtoffer geweest van seksuele intimidatie, vergeleken met 44 % van de vrouwen in de beroepscategorie „geschoolde handarbeiders” en 41 % van de vrouwen die zeggen dat zij nooit betaald werk hebben gehad. Hiervoor kunnen verschillende verklaringen zijn, zoals dat vrouwelijke beroepsbeoefenaren alerter zijn op seksuele intimidatie, en de blootstelling van vrouwelijke beroepsbeoefenaren aan werkomgevingen en -situaties waarin zij een verhoogd risico op misbruik lopen.

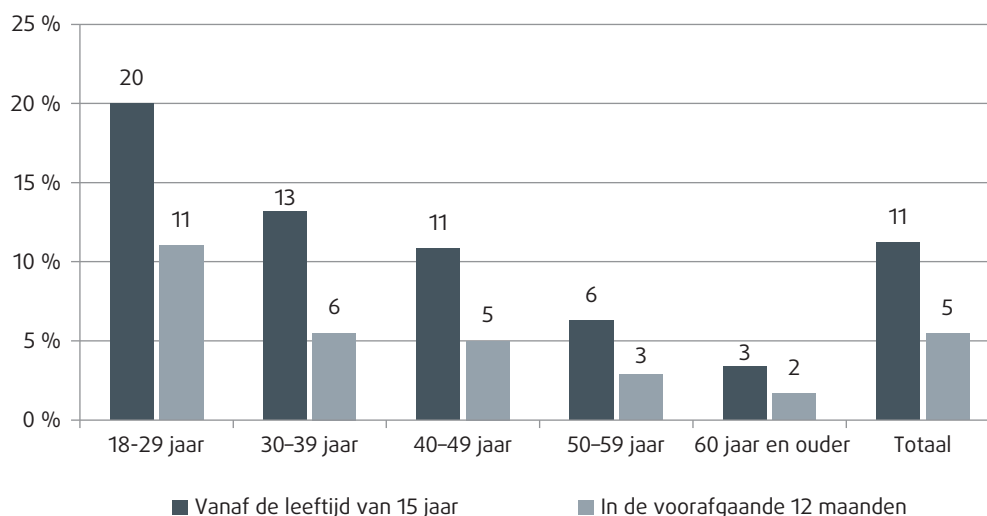
- ▶ In de meeste gevallen van seksuele intimidatie van een vrouw vanaf de leeftijd van 15 jaar (68 %) was de dader iemand die zij niet kende. Andere daders van seksuele intimidatie zijn bekenden van de vrouw (zonder nadere specificatie) (35 %), iemand die verbonden is met het werk van de vrouw, zoals een collega, baas of klant (32 %), of een vriend of kennis (31 %).
- ▶ Van alle vrouwen die het ernstigste incident van seksuele intimidatie dat hen is overkomen, hebben beschreven, hield 35 % het incident voor zich en sprak er met niemand over, sprak 28 % erover met een vriend, sprak 24 % erover met een gezins- of familielid, en informeerde 14 % hun partner. Slechts 4 % deed aangifte van het incident bij de politie, 4 % sprak met een werkgever of baas op hun werkplek, en minder dan 1 % raadpleegde een advocaat, een slachtofferhulporganisatie of een vertegenwoordiger van een vakbond.

2.6. Ervaringen met geweld in de jeugd

- ▶ Wanneer gekeken wordt naar zowel fysiek als seksueel en psychisch geweld, zegt in totaal 35 % van de vrouwen vóór de leeftijd van 15 jaar slachtoffer te zijn geweest van ten minste een van de drie vormen van geweld door een volwassen dader.
- ▶ **Prevalentie van seksueel geweld:** Van alle ondervraagde vrouwen geeft 12 % aan een vorm van seksueel misbruik of een incident van seksueel geweld door een volwassene te hebben meegemaakt vóór de leeftijd van 15 jaar. Dat komt overeen met ongeveer 21 miljoen vrouwen in de EU (tabel 7).
- ▶ **Prevalentie van fysiek geweld:** Gemiddeld is 27 % van de vrouwen in hun jeugd – dat wil zeggen, vóór de leeftijd van 15 jaar – slachtoffer geweest van fysiek geweld door een volwassene.
- ▶ **Prevalentie van psychisch geweld:** Ongeveer 10 % van de vrouwen zegt slachtoffer te zijn geweest van een vorm van psychisch geweld door een volwassen familielid.

Figuur 5: Seksuele vormen van cyberpesten vanaf de leeftijd van 15 jaar en in de 12 maanden vóór het vraaggesprek, per leeftijdsgroep (%)^a

Noten: ^a Van alle vrouwen met uitzondering van gevallen waarin het antwoord op de vragen over cyberpesten niet van toepassing was ($n = 35\ 820$); 6 084 respondenten vinkten voor beide punten de categorie „niet van toepassing” aan; in 98 gevallen ontbrak informatie over de leeftijd.

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Kader 5: Wat in de enquête werd gevraagd – Ervaringen met seksueel geweld in de jeugd

Hoe vaak heeft een volwassene van 18 jaar of ouder u vóór de leeftijd van 15 jaar het volgende aangedaan, terwijl u dat niet wilde:

- Zijn geslachtsorganen aan u getoond?
- U naakt doen poseren voor een persoon of op foto's, in een video of een internet-webcam?
- Tegen uw wil uw geslachtsorganen of borsten aangeraakt?
- U tot geslachtsgemeenschap gedwongen?

Kader 6: Wat in de enquête werd gevraagd – Ervaringen met fysiek geweld in de jeugd

Hoe vaak heeft een volwassene van 18 jaar of ouder u vóór de leeftijd van 15 jaar het volgende aangedaan:

- U geslagen of aan het haar getrokken zodat het pijn deed?
- U heel hard geslagen zodat het pijn deed?
- U heel hard geschopt zodat het pijn deed?
- U heel hard geslagen met een voorwerp zoals een stok, riet of riem?
- U met iets gestoken of gesneden?

Wat in de enquête werd gevraagd – Ervaringen met psychisch geweld in de jeugd

Hoe vaak heeft een volwassen familielid u vóór de leeftijd van 15 jaar een van de volgende dingen aangedaan:

- Gezegd dat er niet van u gehouden werd?
- Gezegd dat ze wilden dat u nooit geboren was?
- Gedreigd u te verlaten of uit het ouderlijk huis te zetten?
- Een willekeurige volwassene: gedreigd u erge pijn te doen?

Tabel 7: Ervaringen met geweld in de jeugd vóór de leeftijd van 15 jaar, door volwassen daders (%)^{a, b}

EU-lidstaat	Fysiek geweld	Seksueel geweld	Elk fysiek of seksueel geweld	Psychisch geweld door een familielid	Elk fysiek, seksueel of psychisch geweld
AT	27	5	30	9	31
BE	14	14	25	11	30
BG	28	3	29	5	30
CY	10	4	12	5	15
CZ	30	3	32	8	34
DE	37	13	42	13	44
DK	36	13	42	12	46
EE	43	10	48	9	50
EL	20	5	23	7	25
ES	21	11	28	6	30
FI	46	11	51	10	53
FR	33	20	44	14	47
HR	28	2	30	5	31
HU	20	5	24	8	27
IE	21	9	26	5	27
IT	25	11	31	9	33
LT	15	6	18	8	20
LU	35	15	43	13	44
LV	30	7	33	8	34
MT	16	10	21	4	23
NL	16	20	30	14	35
PL	14	4	17	5	18
PT	24	3	25	5	27
RO	23	(1)	23	4	24
SE	33	15	41	12	44
SI	8	6	12	7	16
SK	33	4	34	8	36
UK	25	18	36	11	40
EU-28	27	12	33	10	35

Noten: a Resultaten gebaseerd op een klein aantal antwoorden zijn statistisch minder betrouwbaar, dus de waarnemingen op basis van minder dan 30 antwoorden zijn tussen haakjes geplaatst en waarnemingen op basis van minder dan vijf antwoorden zijn weggelaten (aangegeven met „-“).

b Meerdere antwoorden mogelijk – Er heeft ten minste één incident van fysiek of seksueel of psychisch geweld plaatsgevonden (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Details over de daders van geweld in de jeugd

- ▶ De daders van *fysiek* geweld in de jeugd kwamen hoofdzakelijk uit het eigen gezin. Meer dan de helft van de vrouwen die slachtoffer zijn geweest van een vorm van fysiek geweld vóór de leeftijd van 15 jaar, wijst hun vader aan als een dader (55 %), en bijna de helft van de vrouwen noemt de moeder als een dader (46 %) (de vrouwen konden meer dan één dader noemen).
- ▶ Bijna alle (97 %) daders van seksueel geweld in de jeugd zijn mannen. Een op de twee vrouwen die slachtoffer is geweest van seksueel geweld in de jeugd, zegt dat de dader een man was die zij niet eerder kende.

Vormen van fysiek geweld

- ▶ Ongeveer 22 % van alle geënquêteerde vrouwen zegt dat een volwassene, van 18 jaar of ouder, haar „heeft geslagen of aan haar haar heeft getrokken zodat het pijn deed“. De meerderheid van de vrouwen zegt dat dit meer dan eens is gebeurd (16 % van het totale aantal geënquêteerden).

Verband tussen geweld in de jeugd en latere ervaringen

- ▶ Bijna een derde (30 %) van de vrouwen die slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld in een voormalige of de huidige relatie, zegt ook in de jeugd seksueel geweld te hebben ervaren, terwijl slechts 10 % van de vrouwen die geen slachtoffer zijn geweest in hun huidige of een voormalige relatie, aangeeft in de jeugd seksueel geweld te hebben ervaren (figuur 6).

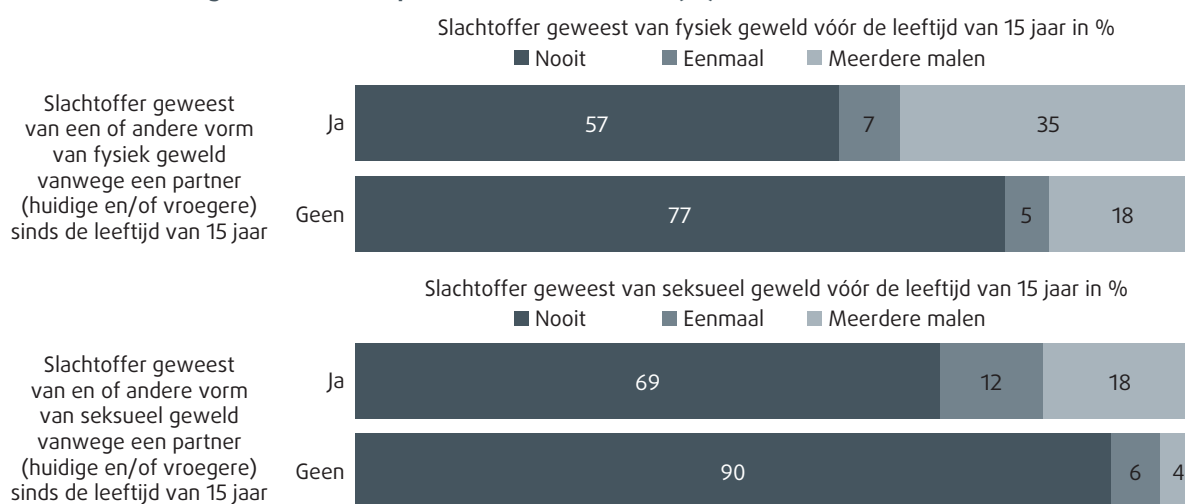
Vormen van psychisch geweld

- ▶ Een op de tien vrouwen (10 %) vermeldt vormen van psychisch slachtofferschap in de jeugd binnen het gezin; 6 % van de vrouwen herinnert zich dat haar werd verteld dat er niet van haar werd gehouden. Van de vormen van psychisch geweld die in de enquête waren opgenomen, was dit de meest voorkomende vorm (zie kader 6).

Blootstelling van kinderen aan geweld in het gezin

- ▶ In het algemeen zegt 73 % van de vrouwen die slachtoffer zijn geweest van geweld door hun voormalige of huidige partner, dat kinderen die bij hen wonen zich bewust waren van het geweld.

Figuur 6: Verband tussen fysiek en seksueel geweld vóór de leeftijd van 15 jaar en ervaringen met fysiek en seksueel geweld door een partner later in het leven (%)^a

Noot: a Van alle vrouwen (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

2.7. Angst om slachtoffer te worden en de gevolgen daarvan

- ▶ Vrouwen die meer angst voor geweld hebben, zijn vaak ook slachtoffer geweest van fysiek of seksueel geweld in hun leven.
- ▶ Een op de vijf vrouwen (21 %) maakte zich (ten minste) soms in de 12 maanden vóór het vraaggesprek zorgen over de mogelijkheid slachtoffer te worden van fysiek of seksueel geweld.
- ▶ Vrouwen maakten zich het meest zorgen over mogelijk geweld door vreemden. – 15 % van de vrouwen maakte zich hierover ten minste soms in de 12 maanden vóór het vraaggesprek zorgen.
- ▶ Van alle geënquêteerde vrouwen zegt 7 % dat zij zich in de 12 maanden vóór het vraaggesprek zorgen hebben gemaakt over de mogelijkheid slachtoffer te worden van fysiek of seksueel geweld door een voormalige partner.
- ▶ Iets meer dan de helft van alle vrouwen in de EU (53 %) vermijdt bepaalde situaties of plaatsen, ten minste soms, uit angst voor fysiek of seksueel geweld (tabel 8). Ter vergelijking: de bestaande enquêtes over strafbare feiten en slachtofferschap

onder de algemene populatie laten zien dat de angst van mannen voor criminaliteit en de gevolgen daarvan voor hun leven over het algemeen geringer zijn dan die van vrouwen.

- ▶ In de 28 EU-lidstaten zegt 8 % van de vrouwen dat zij in de 12 maanden vóór het vraaggesprek ten minste soms iets bij zich hadden om zich te kunnen verdedigen.
- ▶ Jongere vrouwen maken zich meer zorgen dan oudere vrouwen over fysiek of seksueel geweld in de openbare ruimte en zij maken zich meer zorgen dan oudere vrouwen over geweld door vreemden.

2.8. Houdingen en bewustzijn

Bij het bestuderen van de enquêteresultaten moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat in samenlevingen waarin geweld binnen intieme relaties grotendeels als een privéaangelegenheid wordt beschouwd, incidenten van geweld tegen vrouwen niet vaak zullen worden gedeeld met familieleden en vrienden en ook zelden zullen worden gemeld bij de politie.

- ▶ Acht op de tien vrouwen (78 %) in de EU denken dat geweld tegen vrouwen veel voorkomt of tamelijk veel voorkomt in hun land (figuur 7); figuur 8 toont de uitsplitsing naar de EU-lidstaten.

Tabel 8: Vrouwen die in de 12 maanden vóór het vraaggesprek ten minste soms bepaalde plaatsen of situaties hebben vermeden uit angst voor fysiek of seksueel geweld

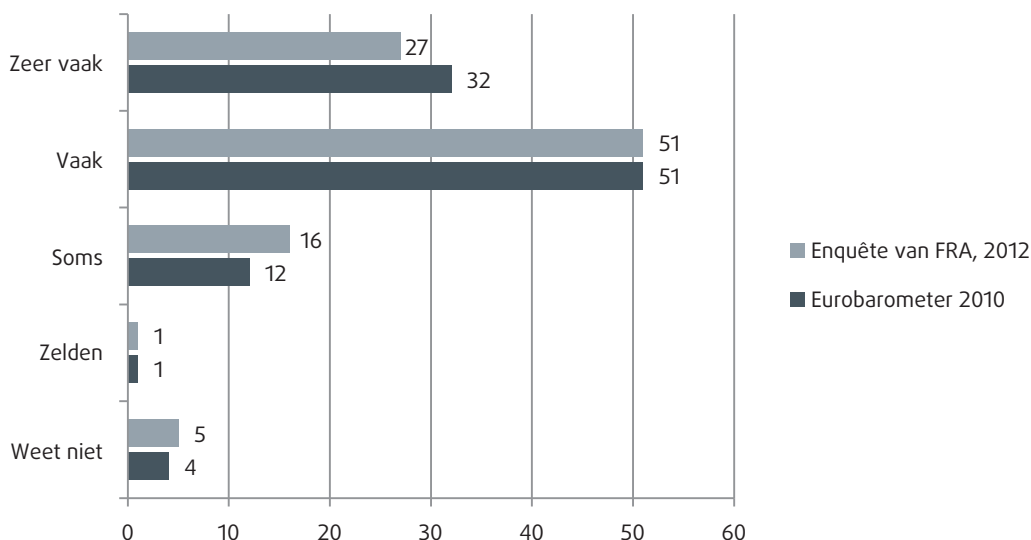
Openbare ruimte	%	n ^b
Vermeden alleen uw woning te verlaten	14	41 812
Bepaalde straten of bepaalde gebieden vermeden	37	41 818
Vermeden naar plaatsen te gaan waar geen andere mensen zijn	40	41 751
Privésfeer	%	n ^b
Vermeden de deur te openen wanneer u alleen thuis was	31	41 822
Vermeden naar huis te gaan vanwege hetgeen daar zou kunnen gebeuren	4	41 664
Vermeden op het werk alleen te zijn met een collega of baas	3	23 647
Ten minste een van de bovenstaande antwoorden	53	

Noten: a Omvat vrouwen die zeggen dat zij de situaties of plaatsen „soms”, „vaak” of „altijd” vermijden.

b Gebaseerd op alle respondenten, uitgezonderd de respondenten die de vraag niet wilden beantwoorden. Voor de categorie „Vermeden op het werk alleen te zijn met een collega of baas” zijn de resultaten gebaseerd op alle respondenten op wie de vraag van toepassing was (dat wil zeggen, die in de voorafgaande 12 maanden werkten in een baan waarin zij collega's of een baas hadden).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Figuur 7: Algemene perceptie van vrouwen van de frequentie van geweld tegen vrouwen (%)^{a, b, c}

Noten: a Enquête van FRA, van alle respondenten (N = 42 002).

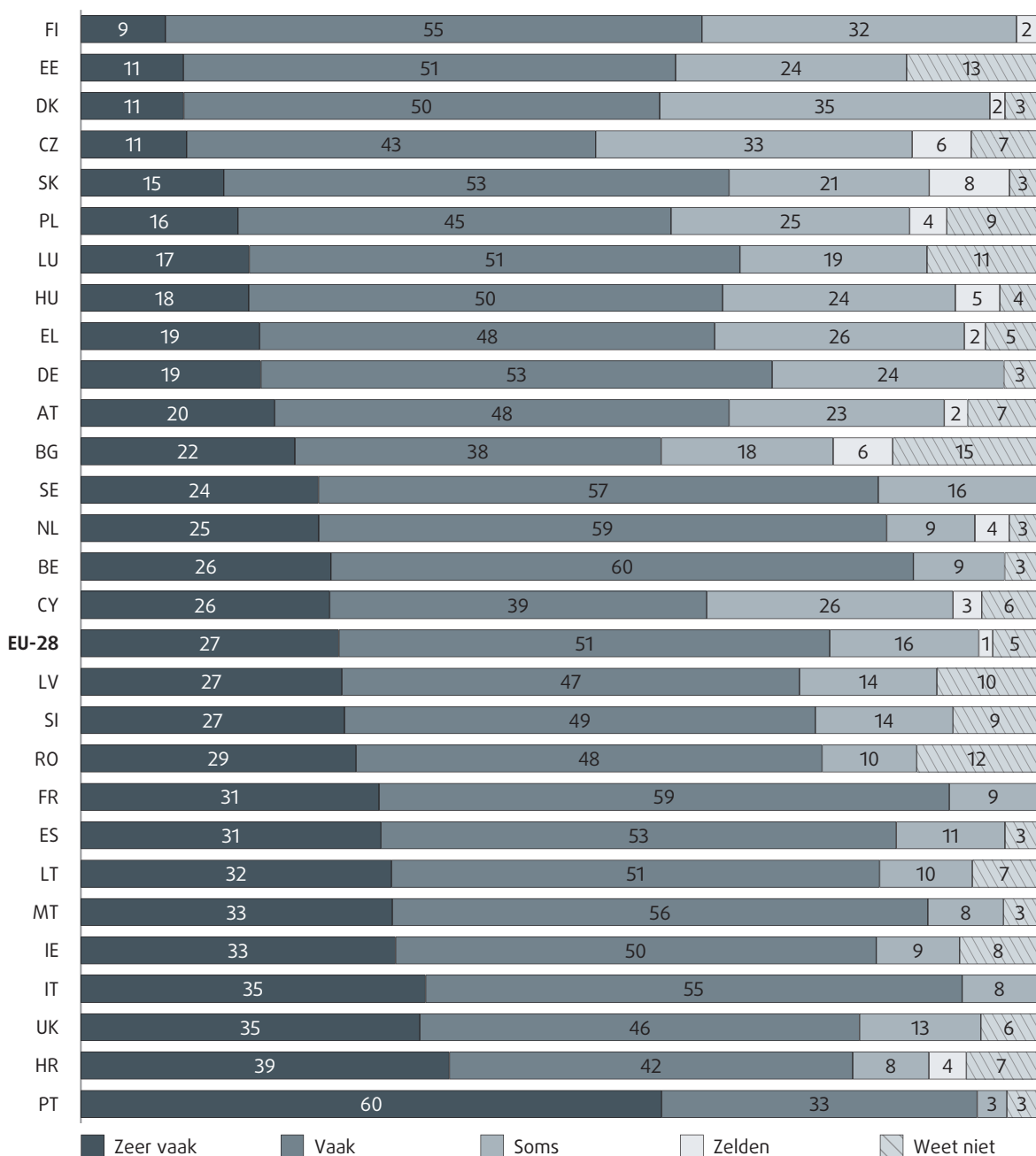
b Speciale Eurobarometer 344 (2010), van alle vrouwelijke respondenten (n = 13 853).

c De formulering van de vraag in de enquête van FRA luidt „geweld tegen vrouwen door partners, bekenden of vreemden“, terwijl in Speciale Eurobarometer 344 werd gevraagd naar „huiselijk geweld tegen vrouwen“.

Bronnen: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012; gegevensreeks Speciale Eurobarometer Huiselijk geweld tegen vrouwen, 2010

- ▶ Gemiddeld 39 % van de vrouwen in de EU zegt dat zij andere vrouwen in hun vrienden- en familiekring kennen die slachtoffer zijn van „huiselijk geweld“. Meer dan een op de vijf vrouwen (22 %) kent iemand op haar huidige of voormalige werk- of studieplek die slachtoffer is geweest van geweld binnen intieme relaties.
- ▶ Gemiddeld is een op de twee vrouwen in de EU zich bewust van bestaande wetgeving met betrekking tot de bescherming en preventie van huiselijk geweld. De helft van de geënquêteerde vrouwen zegt dat er in hun land van verblijf geen specifieke wetgeving inzake huiselijk geweld is, of dat zij niet weten of deze er is (figuur 9).
- ▶ Gemiddeld is bijna een op de vijf vrouwen (19 %) in de EU niet bekend met de hulporganisaties voor slachtoffers van geweld tegen vrouwen in hun land die in de vragenlijst werden genoemd.
- ▶ Gemiddeld heeft een op de twee vrouwen in de EU recent campagnes gezien of gehoord die geweld tegen vrouwen aanpakken.
- ▶ Bijna negen op de tien vrouwen (87 %) zouden voorstander zijn van een praktijk waarbij artsen routinematig vragen over geweld stellen wanneer zij in hun praktijk vrouwen met bepaalde verwondingen zien.

Figuur 8: De perceptie van vrouwen van de frequentie van geweld tegen vrouwen, per EU-lidstaat (%)^a

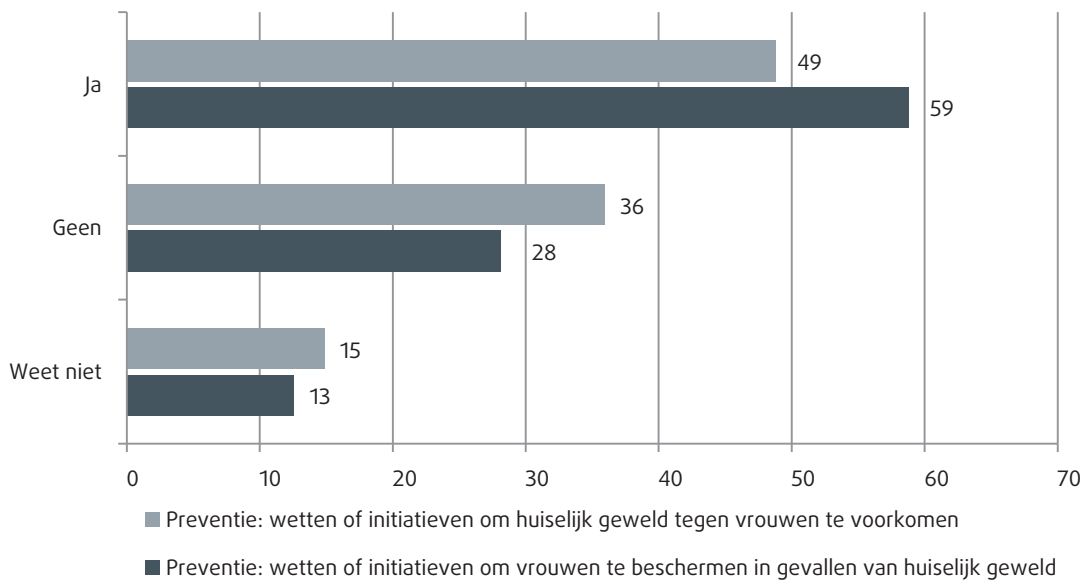

Noot: a Van alle respondenten (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Figuur 9: Mate van bewustzijn van specifieke wetten of politieke initiatieven in de EU-28 (%)^a

Noot: ^a Van alle respondenten (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Te overwegen maatregelen

De enquête biedt de EU en haar lidstaten de meest uitgebreide verzameling gegevens uit de hele EU over geweld tegen vrouwen, die kan worden gebruikt voor de ontwikkeling van beleidsmaatregelen en concrete actie.

De bevindingen van de enquête van FRA laten zien dat geweld tegen vrouwen een omvangrijke, maar sterk ondergerapporteerde mensenrechtenschending is in de EU. FRA heeft een reeks adviezen opgesteld die aan het begin van dit verslag zijn samengevat. Ze worden gedetailleerder beschreven aan het einde van elk hoofdstuk in een apart verslag over de belangrijkste enquêteresultaten (*Main Results Report*). Deze adviezen hebben ten doel Europese en nationale beleidsmakers, voor zover relevant, te ondersteunen bij de invoering en tenuitvoerlegging van uitgebreide maatregelen om gendergerelateerd geweld tegen vrouwen te voorkomen en ertegen op te treden.

De algemene overwegingen kunnen als volgt worden samengevat. Ze bieden mogelijke „te overwegen maatregelen” om geweld tegen vrouwen te bestrijden, waarmee rekening kan worden gehouden bij het bestuderen van de enquêteresultaten.

- Toekomstige strategieën van de EU voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen kunnen op de bevindingen van de enquête voortbouwen om belangrijke punten van zorg met betrekking tot de ervaringen van vrouwen met geweld aan te pakken. Enkele voorbeelden zijn nieuwe of pas erkende vormen van geweld tegen vrouwen, zoals stalking of misbruik via sociale media, en aspecten van geweld waarvan vrouwen weinig aangifte doen bij de politie en slachtofferhulporganisaties.
- Gezien de omvang van het geweld tegen vrouwen dat in de enquête wordt gemeld, dient het samenspel tussen justitie en binnenlandse zaken na het programma van Stockholm ervoor te zorgen dat geweld tegen vrouwen als een schending van grondrechten wordt erkend en aangepakt met EU-maatregelen tegen criminaliteit en voor slachtoffers van strafbare feiten.
- De slachtofferrichtlijn van de EU heeft betrekking op alle slachtoffers van strafbare feiten en noemt speciaal slachtoffers van gendergerelateerd geweld, naast andere kwetsbare slachtoffers. Ze voorziet in een solide basis voor gerichte maatregelen van de lidstaten om tegemoet te komen aan de behoeften van vrouwelijke geweldslachtoffers op het gebied van slachtofferhulp en strafrechtelijke voorzieningen. In het kader van de evaluatie van de tenuitvoerlegging van de richtlijn door de Europese Commissie zou kunnen worden gekeken naar de manier waarop de richtlijn – in de praktijk – tegemoetkomt aan de behoeften en rechten van vrouwen die slachtoffers zijn van geweld.
- De EU dient te onderzoeken of zij kan toetreden tot het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul). Dat verdrag is momenteel het meest uitgebreide regionale instrument voor het aanpakken van geweld tegen vrouwen. De resultaten van de enquête van FRA kunnen ook dienen als ondersteuning voor de EU-lidstaten bij het ratificeren van het verdrag.
- De EU-lidstaten worden ertoe aangemoedigd specifieke nationale actieplannen op te stellen om geweld tegen vrouwen te bestrijden en daarbij gebruik te maken van de enquêteresultaten bij gebrek aan gegevens op nationaal niveau. Maatschappelijke organisaties die met vrouwelijke geweldslachtoffers werken kunnen op zinvolle wijze worden betrokken bij de opstelling van actieplannen om ervoor te zorgen dat deze praktische resultaten voor slachtoffers opleveren en duurzaam zijn.
- Het EU-beleid inzake werkgelegenheid, onderwijs, gezondheid en informatie- en communicatietechnologie dient de gevolgen van geweld tegen vrouwen op het desbetreffende beleidsterrein aan te pakken. Het EU-beleid zou op nationaal niveau moeten worden weerspiegeld in specifieke beleidsmaatregelen en nationale actieplannen voor deze beleidsterreinen.
- De EU zou ervoor moeten zorgen dat financieringsmechanismen voor de werkzaamheden in het kader van het programma Daphne en andere programma's, die bijdragen aan de bescherming van kinderen, jongeren en vrouwen tegen alle vormen van geweld, ingezet kunnen worden om onderzoek en werkzaamheden van maatschappelijke organisaties die geweld tegen vrouwen aanpakken verder te ondersteunen. Meer specifiek zijn er financiële middelen nodig voor het werk van slachtofferhulpdiensten die zich richten op geweld tegen vrouwen.
- Op het niveau van de EU en op nationaal niveau moet meer worden gestreefd naar een benadering van vrouwelijke geweldslachtoffers waarbij het

slachtoffer en de uitoefening van haar rechten centraal staan. In de afgelopen jaren zijn er positieve voorbeelden ontwikkeld in enkele landen die „huiselijk geweld” of „intiem partnergeweld” erkennen als problemen waarbij de overheid mag ingrijpen, in plaats van als privéaangelegenheden.

- De EU en de lidstaten zouden zich hard kunnen maken voor een regelmatige verzameling van gegevens over verschillende vormen van geweld tegen vrouwen. Deze gegevens kunnen bewijs leveren voor de ontwikkeling en effecten van beleidsmaatregelen en concrete actie. Dit proces zou door Eurostat en de relevante deskundigengroepen kunnen worden gesteund en aangewend om de specifieke toezichthoudende organen van de VN en de Raad van Europa, alsook het Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE) gegevens aan te leveren.
- Het beleid van de EU en van de lidstaten en de nationale actieplannen ter bestrijding van geweld tegen vrouwen moeten worden vastgesteld op basis van bewijs dat rechtstreeks voortvloeit uit de ervaringen van vrouwen met geweld. Naast bestuurlijke en strafrechtelijke gegevens, waarin de meeste ongemelde gevallen van slachtofferschap niet opgenomen zijn, moeten persoonlijke ervaringen van vrouwen met geweld worden verzameld. De EU en de lidstaten zouden met gezamenlijke inspanningen enquêtes moeten bevorderen en financieren om gegevens te verkrijgen over de omvang en de aard van het geweld dat vrouwen ervaren. Deze enquêtes kunnen met tussenpozen van enkele jaren worden herhaald om ontwikkelingen in de tijd te meten.

De enquête in een notendop

De enquête van FRA over geweld tegen vrouwen – gebaseerd op persoonlijke vraaggesprekken met 42 000 vrouwen – is de meest uitgebreide enquête tot nu toe in de Europese Unie, en wereldwijd, over de ervaringen van vrouwen met geweld.

Aangezien officiële mechanismen voor gegevensverzameling de werkelijke omvang en aard van geweld tegen vrouwen niet weerspiegelen, hebben verschillende internationale en nationale organen en organisaties herhaaldelijk verzocht om gegevens te verzamelen over deze specifieke mensenrechtenschending. Met de publicatie van de resultaten van de enquête van FRA hebben de EU en haar lidstaten – voor het eerst – vergelijkbare gegevens uit de hele EU op basis waarvan zij beleidsmaatregelen en concrete acties kunnen ontwikkelen om geweld tegen vrouwen aan te pakken.

Waarom heeft FRA een enquête over geweld tegen vrouwen uitgevoerd?

FRA heeft de enquête opgezet om tegemoet te komen aan een verzoek van het Spaanse voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in 2010, en ook van het Europees Parlement, om vergelijkbare gegevens over gendergerelateerd geweld tegen vrouwen te verzamelen.

Wie hebben aan de enquête deelgenomen?

In elke lidstaat van de EU hebben minimaal 1 500 vrouwen aan de enquête deelgenomen – van 1 500 geënquêteerden in Estland tot 1 620 geënquêteerden in Tsjechië – met uitzondering van Luxemburg, waar 908 vrouwen werden geënquêteerd.

De enquête richtte zich op de algemene populatie van vrouwen in de leeftijd van 18 tot 74 jaar die in de EU wonen en ten minste een van de officiële talen van

hun land van verblijf spreken. Alle respondenten werden willekeurig geselecteerd, en de enquêteresultaten zijn zowel op EU-niveau als op nationaal niveau representatief.

Waarom en hoe is de enquête ontwikkeld en uitgevoerd?

FRA heeft belangrijke beleidsmakers, beroepsbeoefenaren, onderzoekers en deskundigen op het gebied van enquêtes geraadpleegd over de opzet van de enquête en de onderwerpen die aan bod moesten komen.

FRA heeft een voorafgaand testonderzoek verricht in zes lidstaten van de EU: Duitsland, Finland, Hongarije, Italië, Polen en Spanje. De resultaten van het testonderzoek zijn gebruikt voor de ontwikkeling van de definitieve vragenlijst van de enquête in alle 28 EU-lidstaten.

Alle persoonlijke vraaggesprekken werden gevoerd door vrouwelijke interviewers in de woning van de geënquêteerden. Er werd een standaardvragenlijst gebruikt, die door FRA is ontwikkeld op basis van gevestigde enquête-instrumenten en die is vertaald naar de belangrijkste talen die in de EU-lidstaten worden gebruikt. De vragenlijsten werden door de interviewers ingevuld, hetzij met pen en papier (*Paper-and-Pencil Interviewing, PAPI*), hetzij via een computerondersteund individueel interview (*Computer Assisted Personal Interviewing, CAPI*), waarbij de interviewers een laptop gebruiken om de vragenlijst in te vullen. De gesprekken vonden plaats tussen april en september 2012.

Het veldwerk werd geleid door Ipsos MORI, een groot internationaal enquêtebedrijf, dat samenwerkte met HEUNI (het Europees Instituut voor misdaadpreventie en -bestrijding, dat gelieerd is aan de Verenigde Naties) en UNICRI (het interregionaal criminologisch en gerechtelijk onderzoeksinstituut van de Verenigde Naties). De algemene leiding van het project was in handen van medewerkers van FRA.

Welke vragen werden in de enquête gesteld?

In de enquête werden vragen gesteld over de persoonlijke ervaringen van vrouwen met fysiek en seksueel geweld, psychisch partnergeweld, seksuele intimidatie en stalking. De meeste vragen hadden betrekking op de ervaringen van de vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar, maar de vragenlijst van de enquête bevatte ook een reeks vragen over de ervaringen van vrouwen met geweld in de jeugd – vóór de leeftijd van 15 jaar – in gevallen waarbij volwassen daders betrokken waren. De enquête bevatte ook vragen over de meningen en percepties van vrouwen met betrekking tot geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

De enquêtevragen gingen over incidenten van geweld door partners en door andere daders. Aan de vrouwen werd ook een aantal achtergrondvragen gesteld over hun leeftijd, opleiding en arbeidssituatie (bijvoorbeeld), die kunnen worden gebruikt om de correlaties en risicofactoren van slachtofferschap nader te analyseren.

In de enquête werden aan alle vrouwen dezelfde vragen gesteld, vertaald in de talen van de lidstaten.

Ga voor meer informatie over de ontwikkeling van en het toezicht op het veldwerk naar het volledige technisch verslag van de enquête op: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.

FRA – Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten

Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête

Resultaten in het kort

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie

2014 – 44 blz. – 21 × 29,7 cm

ISBN 978-92-9239-389-2

doi:10.2811/615

Veel informatie over het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten is beschikbaar op internet. Toegang tot deze informatie kan worden verkregen via de FRA-website (fra.europa.eu).

Waar zijn EU-publicaties verkrijgbaar?

Gratis publicaties:

- één exemplaar:
via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- meerdere exemplaren of posters/kaarten:
bij de vertegenwoordigingen van de Europese Unie (http://ec.europa.eu/represent_nl.htm),
bij de delegaties in niet-EU-landen (http://eeas.europa.eu/delegations/index_nl.htm),
door contact op te nemen met Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_nl.htm),
door te bellen naar 00 800 6 7 8 9 10 11 (gratis in de hele Europese Unie) (*).

(*) De informatie wordt gratis verstrekt en bellen is doorgaans gratis, maar sommige operatoren, telefooncellen of hotels kunnen kosten aanrekenen.

Betaalde publicaties:

- via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Betaalde abonnementen:

- bij een van de verkoopkantoren van het Bureau voor publicaties van de Europese Unie (http://publications.europa.eu/others/agents/index_nl.htm).

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

Geweld tegen vrouwen ondermijnt de elementaire grondrechten van de vrouw, zoals waardigheid, toegang tot de rechter en gendergelijkheid. Zo is bijvoorbeeld een op de drie vrouwen slachtoffer geweest van fysiek en/of seksueel geweld sinds de leeftijd van 15 jaar, is een op de vijf vrouwen slachtoffer geweest van stalking en is een op de twee vrouwen geconfronteerd geweest met een of meerdere vormen van seksuele intimidatie. Er blijkt een grootschalig misbruik te bestaan dat het leven van vele vrouwen tekent, maar waarvan systematisch te weinig aangifte wordt gedaan. De officiële gegevens zijn daarom geen getrouwe weergave van de omvang van het geweld tegen vrouwen. Deze enquête van het FRA is de eerste in zijn soort en gaat over geweld tegen vrouwen in de 28 lidstaten van de Europese Unie. 42 000 vrouwen uit de hele EU werd gevraagd naar hun ervaringen met fysiek, seksueel en psychologisch geweld, met inbegrip van incidenten van geweld binnen intieme relaties („huiselijk geweld”). De enquête bevatte ook vragen over stalking, seksuele intimidatie en de rol van nieuwe technologieën in de misbruikervaringen van vrouwen. Verder werd ook naar geweldervaringen tijdens de jeugd gevraagd. Op basis van de gedetailleerde resultaten suggereert het FRA maatregelen die kunnen worden genomen op diverse terreinen waar geweld tegen vrouwen plaatsvindt. Het FRA kijkt daarbij verder dan de nauwe grenzen van het strafrecht en schenkt bijvoorbeeld ook aandacht aan het arbeidsleven, de gezondheid en het medium van de nieuwe technologieën.

Publicatiebureau

FRA – BUREAU VAN DE EUROPESE UNIE VOOR DE GRONDRECHTEN

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wenen – Oostenrijk

Tel: +43 158030-0 – Fax: +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)twitter.com/EURightsAgency

ISBN 978-92-9239-389-2

9 789292 1393892